

मध्यम माग



हेराकाजी शाक्य



Dhamma.Digital

मध्यम माग

लेखक :

हेराकाजी शाक्य

लगनखेल, ल. पु:



प्रकाशक :

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

श्रीघः नघः टोल, ये ।

मूल्य- २१५०

प्रकाशक—

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

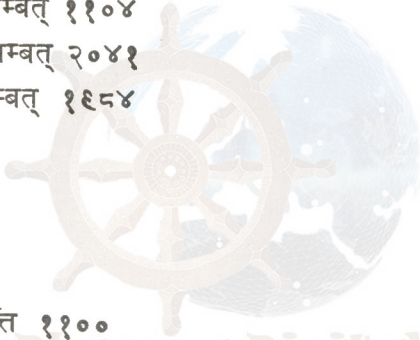
श्रीघः नघः टोल, येँ ।

बुद्ध सम्बत् २५२८

नेपाल सम्बत् ११०४

बिक्रम सम्बत् २०४१

ईस्वी सम्बत् १९८४



प्रथमावृत्ति ११००

Dhamma.Digital

मुद्रक—

नेपाल प्रेस

शुक्रपथ, काठमाडौं

फोन— २११०३२

प्रकाशकीय

एव मध्यम मार्गं धैगु सफू धर्मकीर्तिया ६६ छगू पा
सच्छिगु प्रकाशन खः । थुकी सीके बहगु धर्म चक्र सूत्रया मूल
अर्थ व मध्यम मार्गया व्याख्या दुध्याना च्वंगु दु । गम्भीरगु खँ
दुगु ज्ञानया खँ जुया पाठक वर्ग बांलाक ध्यान बिया ब्वना
दी धैगु मनं तुना ।

थजोगु बुद्ध धर्मया सफू च्वया प्रकाशित याय्त जिमित
अवसर चूलाका ब्यूगुलि श्री हेराकाजी शाक्ययात धन्यवाद
दु ।

Dhamma.Digital धम्मवती —

अध्यक्ष—

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

ने. सं. ११०४

श्रावण ५ गते

भूमिका

कपिलवस्तुया युवराज सिद्धार्थं थःगु दक्क सम्पत्ति त्याग
याना बिज्यात । धार्थेहे मने दुनेनिस्थे शान्ति दैगु निर्वाणयागु
लँपु मालेत छगु थासं मेगु थासे चा चा हिला बिज्यात । ज्ञान
प्राप्त याय्गु लागी थःम्हं न्यना तक्क ज्ञानो विद्वान पिथाय्
बिज्यात । इमिगु ज्ञाने धार्थे मने शान्ती बी फँगु निर्वाणयागु
लँपु दु वा मडु धँगु थःम्ह हे स्वया बिज्यात । इमिगु ज्ञान
थःम्हं नं प्राप्त याना बिज्यात । थ्व फुक ज्ञानयात थःगु नुगले
च्वंगु ताल्जुइ लना स्वया बिज्यात । थुपि ज्ञान मध्ये छगु

ज्ञानया पाखें नं धार्थे मने शान्ती दैगु निर्वाणया लँपु
खका कया बिज्याय् मफुत । भले “अत्ताहि अत्तनो नाथो”
थःहे जक थःत लँपु कयनिह्य लँजवा ज्बी फँगु निश्चय याना
बिज्यात । शान्तगु, शुद्धगु थाय् छगु माला बिज्यात । निरंजन
नदीया किनारे थःत लोगु थाय् छगु लुइका बिज्यात । बोधी-
वृक्षया क्वसं कुशवांय्या भासन लाया बिज्यात । पूर्वं स्वया
फेतुना बिज्यात । पिने स्वय्गु मिखा तीसिना बिज्यात । थःके
दुने स्वय्गु प्रज्ञाया मिखा चाय्का बिज्यात । बस्पोल छसिकथं
स्मृति प्रस्थानयागु होश तया च्वनेगु लँपुई न्ह्यचिला बिज्यात ।
दकले ह्लापां कायानु पस्सना धँगु शरीरे जुया बोक्क यात
होशतया च्वनेगु लँपुई फोचाय्क बिज्यात । वयां लिपा वेदनानु

(४)

पस्सना धैगु शरीरया पाखें मने अनुभव जुया वैगु दुःख, सुख वा दुःख सुख छुटे याय् मफुगु अनुभवयागु लँपुई फोचाय्क बिज्यात । अनं लिपा चित्तानु पस्सना धैगु चित्तं खंक्व वस्तु वा अनुभवयात होशतया च्वनेगु लँपुई कोचाय्क बिज्यात । अले दकले लिपा धम्मानु पस्सना धैगु चित्तं ज्वना च्वंगु वस्तु वा अनुभवया नं ल्यया ल्यया भिगु व ज्या ख्यनेदुगु यात जक क्वातुक ज्वनेगु लँपुई कोचाय्क बिज्यात । थ्वहे ज्ञानं वस्पोलयात धात्थेंहे मने शान्ती धैगु निर्वाण खंके फत । वस्पोल राजकुमार सिद्धार्थ भा बुद्ध जुन ।

वस्पोलयागु मने दुने च्याना च्वंगु लोभ यागु मि सित । द्वेष च्वनिगु थाय् फुक्कं नाश जुल । वस्पोलयात मोह यागु भ्रमं तोपुई फँहे मखुगु प्रज्ञा ज्ञान प्राप्त जुल । वस्पोलयात विपश्यना ज्ञान प्राप्त जुल । वस्पोलयागु प्रज्ञा मिखा चान । वस्पोलयात अविद्यां तोपुया तःगु भ्रम तना वन । वस्पोलयात धात्थेंहे मने शान्ती दैगु निर्वाण प्राप्त जुल । थःम्हं हे खंका बिज्यागु थ्व सत्य ज्ञान यागु खँ मेपिन्तनं कना बिज्याय्गु निश्चय घाना बिज्यात । थःम्हं हे प्राप्त याना बिज्यागु निर्वाणयागु लँपु क्यनेत वस्पोल ऋषिपतन मृगदावने बिज्यात । 'पंचवर्गिय' न्याह्य श्रमणपिन्त थ्व अमृत ज्ञान कना बिज्यात । निर्वाण वनेगु लँपु नं क्यना बिज्यात ।

धर्मं चक्र चाहिल । दुर्लभगु सत्य ज्ञान सकसिनं न्यने दैगु जुल । निर्वाणयागु लँपु सकसितं चाय्का बिज्यात । थ्वहे

(ग)

सुत्रं न्ह्यामसिनं नं थ्वीका काय् फेगु दुलंभगु निर्वाण धर्मयात्
ध्वाथुइक कना बिज्यात् । थ्व धर्मो मनुतेसं थःगु व्यवहारे
छचले फेगु दुलंभगु ज्ञान दुथ्याना च्वंगु दु । थ्व धर्मं मनुतेत
धाथेहे मनु जुया म्वाय्गु स्यना तःगु दु । थ्व सुत्रे दुलंभगु
बौद्ध दर्शनया अमुल्य ज्ञान दुगु खना । थ्व सुत्रयागु भाधार
कया मध्यम मार्गं घेगु छु ? चतुआर्य सत्यं घेगु छु ? आर्य
अष्टांगिक मार्गं घेगु छु ? निर्वाणयात् गथे प्राप्त याय् फे घेगु
बुद्धं कना बिज्यागु खँ यात्त थःम्हं थूथे वयान याना च्वना ।



मध्यम मार्ग

“द्वे मे भिक्खवे ! अन्ता पव्वजितेन न सेवित्त्वा-
कतमे द्वे ?

- (१) यो चायं कामेसु काम सुखल्लिकानु योगो हीनो, गम्भो,
पोथुज्जनिको अनरियो, अनत्थ संहितो
- (२) यो चायं अत्तकिलमथानु योगो दुक्खो, अनरियो अनत्थ
संहितो ।

एते खो भिक्खवे ! उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झिमा
पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खु करणी, त्राणकरणी,
उपसमाय, अभिञ्जाय, सम्बोधाय, निब्बानाय संवत्तति”

थन थ्व वाक्ये मनुतेगु जीवनयात् शरल व सुद्धं न्ह्य
ज्याके फ़ैगु धर्मयात् ध्वाथुइक कना तःगु दु । थ्व लँपु ज्वना
जीवन न्ह्य ज्याकेगु कुत यात् धासा जीवने कम जक दुःख वैगु
थाय् दै च्वन्ति । थन मोज मज्जा याय्गु काम सुख भोग यात्
फक्व कम याय् मागु सल्लाह विया तगु दु ।

काम सुख स्त्री व पुरुषया यो त्यो जुया वैगु सुख
खः । थ्वया दुने धन जन व सम्पत्ति दय्का विलाषी जुईगु व
थ्वया पाखें काय् फ़ैगु सुख नं ला वई ।

[२]

गबले तक मनुतेसं काम सुख वा भौतिक सुख यातहे धार्थेया सुख धका विचार याना च्वनि इपिं अविद्यां छुटे ज्वी मखु । थजापिं मनुतेसं मेगु सुखया इच्छा याय् सै मखु । इमिसं मेगु सुखया विचार नं याय् फै मखु । थजाह्य मनुया शरीरयागु मिखा जक चाला च्वनि । इमि ज्ञानया मिखा चालि मखु । अले इमिसं काम सुख वा भौतिक सुख वाहिक मेगु सुख यात माला स्वय्गु इच्छा हे याय् फै मखु । इमित मेगु सुख मालेगु फुसंत नं दै मखु । अले इमिसं मने दुनें निस्ये दैगु निर्वाण सुख यात इच्छा याय् सै हे मखु । निर्वाण सुखथे जागु उत्तमगु शान्ती सुखयात थुइनं मखु । वयात सुनानं थ्वीका वीगु स्वोसां थुइकावी नं फै मखु । निर्वाण हे तिनि धार्थे यागु सुख खः धका पत्या याइनं मखु ।

काम सुख भौतिक सम्पतिया पाखें दैगु सुख खः । थ्व सुख गज्यागु सुख खः धका मनं छक वाला स्वय् फत धासा थ्व सुखया विषय यक्वं खें थुइका काय् फै । भौतिक सम्पति मदुतले मदुगु छता दुःख जुया च्वनि । इच्छा यानागु छता वस्तु प्राप्त जुल पलख सन्तोष दै । थाकनं हे थजाह्य मनुयात व वस्तु स्वयानं तःधंगु वांलागु मेगु वस्तु माला वई । थजागु वस्तु नं प्राप्त जुल धासां हानं मेगु वस्तु माला वई । थथे छतां मेगु वस्तुतेगु इच्छा याना मचायक व वस्तुयात प्राप्त याय्गु दुःख सी माला च्वनि । कीसं सीया च्वनागु दुःख यात हे भावना दुःख तोपुइका च्वने माला च्वनि ।

उक्तिं श्व भौतिक सम्पत्तिया इच्छा दिक्के फे मखुगु तृष्णा खः । थजागु इच्छा गवलेसं दिना वनि मखु । छता चिज प्राप्त ज्वीवं हे हानं मेगु चिज प्राप्त याय्गु इच्छा दना वई । थुलि दय्वं गात धका संतोष कया दिना वनिगु थाय् हे मदु । उक्तिं थजागु सम्पत्ति प्राप्त या यां वनिबले श्व सम्पत्ति प्राप्त याय्त थः थःले ल्वापु याय् मागु अवस्था तकं हया बी । सम्पत्तिया लागी थःथःले ल्वापु ज्वी । श्व ल्वापू मनुतेसु मने इष्ण्या व द्वेष यात व्वलंका बी । थथे मने इष्ण्या व द्वेष जाया वनिबले सुख व शास्ती धैगु देहे मखु ।

भौतिक सम्पत्ति प्राप्त ज्वी धुंकानं कीत दुःख हे जक दया च्वनि । सम्पत्ति प्राप्त ज्वीवं हानं व सम्पत्ति यात सुरक्षा याना ते मागु दुःख वै । व सम्पत्ति मेपिसं काइला धका न्ह्याबलें मने दुःख व पीर दया च्वनि । व सम्पत्ति स्यना वनि; व सम्पत्ति फुना वनि; धैगु न्ह्याबलें मने दुःख जुया च्वनि । थथे सम्पत्ति दया च्वंबले नं दुःख जक दया च्वनि । व सम्पत्ति स्यना वनि । व सम्पत्ति फुना वनि । व सम्पत्ति तना वनि । अबले नं श्व सम्पत्ति कीत दुःख जक हे बिया वनि । उक्तिं सम्पत्ति दया वैगु धाथेंयागु सुख हे मखु । व सम्पत्ति प्राप्त याय्त नं कीसं दुःख हे सी मा । व सम्पत्ति रक्षा याय्त नं दुःख हे सी मा । स्यना वनि; फुना वनि; तना वनिबले नं दुःख हे जक बिया वनि । भौतिक सम्पत्तिया पाखें दैगु सुखला धाथेंगु सुख खहे मखु । भौतिक सम्पत्ति कीत सुखया भ्रमे लाका दुःखयागु लेँ व्वाके छ्वया तई ।

उकिं ध्व भौतिक सम्पति यात उपभोग याय्गु यात फक्व कम याय् फत धासा दुःख वैगु थाय् नं कम ज्वी । ध्व भौतिक सम्पतियात संग्रह याना यंकेगु दुःख खः । जीवन म्हाकेत मजिमगाकथं जक भौतिक सम्पतियात उपभोग याय् फत धासा थःतनं भीं ज्वी । थुकिं मेपिन्त नं भीं ज्वी । ध्वहे भीं ज्वीगु खँयात खंका बुद्धं भौतिक सम्पतियात अप्पो महत्त्व बीगु ज्या ठीकगु मखु धका धया बिज्यागु खः ।

भौतिक सम्पतियात फुकं छकलं त्याग याय्गु नं ठीकगु ज्या मखु । थये याय्बले नय्गु पुनेगु व च्वनेगु आदी नं गति लाई मखु । थजागु मदेकं मगागु चिजत मदेबले शरीरयात अप्पो दुःख ज्वी । शरीरयात अप्पो दुःख बीगुनं ठीकगु ज्या मखु । शरीरयात अप्पो दुःख बिलकि स्वास्थ्य स्यनि । स्वास्थ्य स्यनकि मयास्से मगागु ज्यानं याय् फँ मखु । अस्वस्थह्य मनुया ज्या व विचार नं अस्वस्थ हे ज्वी । थजाह्य मनुनं माथाय् मागु ज्या याय् फँ मखु । वं माथाय् मागु विचार ल्वीके फँ मखु । जीवन हे दुःख व कष्टया वोक्क जक जुया जीवन सितिकं हे फुत्ता वनि । मा थाय् मागु ज्या व विचार याय्गु घँगु हे निर्वाण वनेत मदेकं मगागु शील, समाधि व प्रज्ञायात बढेयाना वनेगु छः ।

शीलः— शीलं मनुतेगु आचरण भींका बी । शीलं विवेक पूर्णगु व्यवहार याय्गु वानी स्यना बी । बौद्ध धर्मं थाय्, अवस्था व मनुतेगु विचार स्वया भिन्न भिन्न

प्रकारया शील देका थकुगु दु । थ्व छगु जीवन हना वनेगु नियम खः । शीलं मनुतेगु वाणी व स्वभाव भिका बी । थ्वहे निर्वाण वनेत मागु ह्लापांगु त्वाथ खः । गृहस्थ जीवन हनेगु लागी पंचशीलया व्यवस्था याना तगु दु । गृहस्थ जीवनं पिहांवया निर्वाण वनेगु लँपुई छपला न्ह्यज्यां वनि पिनिगु लागी अष्टशील व दशशीलया व्यवस्था याना तगु दु । अले निर्वाण वनेगु हे लक्षयाना त्पागी जुया श्रमण जीवन हना च्वंपि भिक्षु पिनिगु लागी २१७ प्रकारया शीलया व्यवस्था माना तगु दु । थ्व फुक शीलं क्रमसः ह्लापायागुलि स्वया लिपायागुलि जीवनयात अप्पो परीशुद्ध याना बी । अले गुलि जीवन परीशुद्ध जुल उलि हे लोभ, द्वेषयात वक्त्यना यंके फे ।

समाधिः— समाधीं मनयात छगुहे थासे तथा तयगु कुतः याई । कीसं यानागु ज्याय् भि कथं मन बिया ज्या याय्गु समाधि खः । मन बिया ज्या मयाय्कं छू नं ज्या पू वनि मखु । मन बिया मस्वेकं छू नं ज्याय् दुनेयागु रहस्य थ्यंक बांलाक खनि मखु । उकि थःम्हं यानागु भिगु ज्याय् मन बीगु निर्वाण वनेगु बिचेयागु त्वाथ खः ।

समाधि समथ व विपश्यना भावना धका निधी दु :—

[६]

समथः— समथ भावनां चित्त एकाग्र ज्वी । थुकिं मनुतेत
अरूप ब्रह्मलोक तकं थ्यंका बी । थ्व भावनां ना ना
प्रकारया शक्ति नं प्राप्त याना बी । थ्वहे शक्ति
कीत ह्वापां ह्वापायागु जन्मयागु खँ सिके फुहा
याना बी । मेपिगु चित्तयात ह्वा सीके फँगु ज्ञान बी ।
थथे हे मेमेगु आपालं शक्ति प्राप्त याना बी ।

विपश्यनाः— विपश्यना भावना थःत थःम्हं हे ह्वा सिकेगु
ज्ञान खः । थ्व शरीर व चित्त परिवर्तन जुया
च्वंगु स्वयंगु ह्वायकं खः । थ्व नाम रूप धर्म-
यात स्यना वनाच्वंगु फुना वना च्वंगु स्वयंगु
ज्ञान खः । थुकिया नं प्यंगु त्वाथत दु ।

(१) कायानु पस्सना (२) वेदनानु पस्सना

(३) चित्तानु पस्सना (४) धम्मानु पस्सना

(१) कायानु पस्सनाः— थ्व ज्ञानं शरीरयागु अंग प्रत्यगे
स्यना वना च्वंगु, फुना वना च्वंगु
खंके फँगु ज्ञान बी ।

(२) वेदनानु पस्सनाः— थ्व ज्ञानं कीत सुख वा दुःखया
अनुभवत हिला हिला वना च्वंगु
खंके फँगु ज्ञान बी । थन सुख वेदना
नं थातं च्वना च्वंगु मदु; दुःख
वेदना नं थातं च्वना च्वंगु मदु धँगु
खंके फँगु ज्ञान दयका बी ।

(३) चित्तानु पस्सना :— थ्व ज्ञानं कीत मने दुने यागु

विचारत हिला हिला वना च्वंगु
यात बांलाक खंके फय्का बी ।
चित्त व चेतसीकं छता छता याना
भारम्मणत वा चित्तं ज्वना च्वनिगु
विचारत फरक फरक ज्वीक हिला
वनिगु खंके फय्का बी ।

(४) धम्मानु पस्सना:— थ्व ज्ञानं सुख व दुःखयागु स्वभाव
ह्य सिका बी । थन कीसं नाम
धर्मं नं स्थिर जुया च्वनिगु सारत्व
छूं नं मदु धका खंके फे । रूप धर्मं
नं थातं च्वना च्वनिगु छूं नं सारत्व
मदु धका खंके फे ।

प्रज्ञा:— थ्व यथार्थं सिके फेगु ज्ञान खः । थ्व ज्ञान परीपक्व
जूह्य मनुखं थ्व कारण दया थथे जुल; थ्व कारण
दय्वं थथे ज्वी धका खंके फे । मेखतं धाय् माल
धासा कार्य कारण धर्मयागु स्वापुयात खंका बी
फुह्य प्रज्ञा ज्ञान खः ।

शील गुलि गुलि परीशुद्ध ज्वी उलि उलिहे व मनुखं
याइगु ज्या गतिलागु भींगु ज्वी । शील परीशुद्ध जूह्य मनुनं
याइगु ज्यां थःत नं मेपिन्त नं भीं ज्वी ।

समाधी परीशुद्ध ज्वीबले मन थासे लाई । थजाह्य
मनुया यानागु ज्याय् न्ह्याबले होस दे । न्ह्याबलें होस दुगुलि
यानागु ज्या गबलें स्यनि मखु ।

[८]

प्रज्ञा ज्ञानं थजागु ज्या याय्वले थुक्किया फल थथे भोग याय् मालि धका बांलाक खके फै । अले थजाह्य मनुनं भि भिगु ज्या जक हे याना यंके फै । उकिं वयागु भिगु संस्कार बने ज्वी । भिगु संस्कार दुह्य मनुयात भीह्य हे पासा लाई । थजाह्य मनुनं याकनं चित्तयात परीशुद्ध याना जन्म मरणं छुटे ज्वी फैगु ज्ञानयात याकनं प्राप्त याई । शरीरयात अप्पो दुःख जक बीबले थथे याय् मागु ज्या याय् मफैगुलि याना शरीरयात अप्पो दुःख कष्ट बीगु ज्या ठीकगु मखु । भौतिक सम्पतिपाखे अप्पो ध्यान बिया च्वन धासा उकी हे जक प्यपुना च्वनि । अले निर्वाणयागु कामना याय् फै मखु । शरीरयात अप्पो दुःख कष्ट बिल धासां नं स्वास्थ्य स्यनि । थजाह्य मनुनं निर्वाणयात मागु शील सम्माधी व प्रज्ञा बढे याय् फै मखु ।

उकिं की बौद्ध तयसं भौतिक सम्पतियात जक ध्यान तयां मगा । भौतिक सम्पतिले प्यपुना निर्वाणयात तापके मज्यू । भौतिक सम्पति यक्व दैबले अभिमान बढे ज्वी । अले निर्वाण तापाना वनि ।

भौतिक सम्पतियात हेला याना शरीरयात अप्पो दुःख बीगु नं ठीक मजू । भौतिक सम्पति मदुगुलि हीन भावना बढे ज्वी । थुकिं याना निर्वाण वनेत मागु शील, सम्माधि व प्रज्ञायात बढे याय्गु ज्या छ्वासुया वनि । थ्वहे मध्यमगु मार्गं ठीकगु मार्गं खः । थ्वहे निर्वाण वनेगु ठीकगु लँपु खः ।

व्यवहारीक धर्मया लँपु

“कतमा च सा भिक्खवे ! मज्झिमा पटिपदा तथागतेन
अभि सम्बुद्धा, चक्खुकरणी, त्राण करणी, अभिञ्जाय सम्बो-
धाय, निब्बानाय संवत्तति ? अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो
सेय्यथिदं (१) सम्मादिट्ठि (२) सम्मा सङ्कप्पो (३) सम्मा
वाचा (४) सम्मा कम्मन्तो (५) सम्मा आजीवो (६) सम्मा
वायामो (७) सम्मा सति (८) सम्मा समाधि । अयं
सो सा भिक्खवे...” ।

कीगु व्यवहार बाँलाकेगु खःसा थ्व च्यापु लँपुयात
क्वातुक ज्वना च्वने फय्केमा । थ्व च्यापु लँपुत खः—

(१) सम्यक दृष्टी (२) सम्यक संकल्प (३) सम्यक
वचन (४) सम्यक कर्मान्त (५) सम्यक जीविका
(६) सम्यक उत्साह (७) सम्यक स्मृति (८) सम्यक
समाधी

(१) सम्यक दृष्टी :— सम्मादिट्ठि वा सम्यक दृष्टि गथे खः
अथे हे खंकेगु ज्या खः । थथे याय् सःह्य वा याय् फुह्य
मनुनं गुहं धाल धाय्वं हे फुक्क खँ पत्या याई मखु ।
बास्त्रे च्वया तल धाय्वं थःमं नं परीक्षा याना मस्वेकं
पत्या याइ मखु । थः सोया तःधंपिसं, थः स्वया सः

स्यूपिसं मानेयाना तगु धाय्वं हे थःमनं मिखा तिसिना पत्या याई मखु । न्ह्यागू खँ यात नं थःगु ज्ञानया कसी च्वला स्वई । थःमहं न अनुभव याना स्वइ । थःगु अनुभवं ठीक ताय्कातिनि पत्याः याइ । थजाह्य मनुयात सुनानं ह्येका मखुगु ज्या याके फे मखु । थजाह्य मनुयात भ्रमेलाका मखुगु खँ यात खः धका धाय्के फे मखु ।

(२) सम्यक संकल्प :— मागु थासे मागु तालं निर्णय याय्गु सम्यक संकल्प खः । थथे याय् सःह्य बा फुह्य मनुनं याय् मज्यूगु ज्या यात याय् मज्यू धका हे निर्णय याई । अले थजागु ज्या गवलें याई न मखु । याय् मागु ज्या यात याय् मागु धका हे निर्णय याई । थजागु ज्या यात पूर्वक मयास्ये अर्थे तोती मखु । गुगु ज्या यात याय् ज्यूगु खः वा मज्यूगु खः धका वांलाक सीके फे मखु थजागु ज्या याय् न्ह्यो हे थःगु ज्ञानं ठीक ठीक निर्णय याय् मफुतले ल्यया ल्यया स्वया च्वनि ।

(३) सम्यक वचन :— सम्यक वचन माथाय् मागु तालं ज्या ख्यले दुगु खँ जक ह्लाय्गु खः । थजागु ज्ञान दुह्य मनुनं अप्पो जुया खँ ह्लाय् मखु । थह्यं खँ ह्लाय् माथाय् ग्याना वा मछाला सुमुक जक च्वना च्वनि नं मखु । थ्व ज्ञान दुह्य मनुनं मखुगु खँ यात खःगुथे च्वंक दय्का ह्लाय् मखु । थ्व ज्ञान दुह्य मनुनं करपिनी मने कथं कइगु तालं छा-छागु शब्दं वा हेला याय्गु तालं खँ

ह्लाई मखु । करपिन्त जक मभिका वा मेपिगु दोष जक मालेगु तालं खँ ह्लाई मखु । ज्या ख्ये मद्दुगु समयजक सितिकं छ्वइगु ताल खँ ह्लाना ज्वी मखु ।

(४) सम्यक कर्मान्त :— याय् मागु ज्याय् मनबिया ज्या याय्गु सम्यक कर्मान्त खः । थजागु ज्ञान दुह्य मनुनं याय् मागु ज्या मयास्ये अलिस जुया जीवन फुका च्वनि मखु । थ्व ज्ञान जाया वोलिस्ये शारीरिक वा मानसिक आलस्यं वयागु ज्या पना ते फै मखु । थजाह्य मनु समाज कल्याण ज्वीगु ज्याय् वा मेपिन्त उपकार ज्वीगु ज्याय् न्ह्याबले न्ह्यचिले फै ।

(५) सम्यक जीविका :— परीशुद्धगु जीवन हनेगु सम्यक जीविका खः । थजागु ज्ञान दुह्य मनुनं थःगु परीश्रमं दैगु कमाई यात जक ग्रहण याई । थजागु शुद्ध परीश्रम यागु कमाई नं थःगु आवश्यकता पुरे याय्गु कुतः याई । थ्व ज्ञान जाया वो लिस्य खुया काय्गु ज्या तोती । हेका काय्गु ज्या तोती । लाका काय्गु ज्या तोती । मेपिन्त मद्धिक मद्धिक करं क्यंका काय्गु तोती ।

(६) सम्यक उत्साह :— अप्पो नं मज्वीक मगानं मज्वीक पाय्छिगु तालं परीश्रम याय्गु सम्यक उत्साह खः । थजागु ज्ञान दुह्य मनुनं थःगु शरीरयात जक अप्पो दुःख बो मखु । शरीरयात आपाल सुख व आरामे जक नं तई मखु । उत्साह व धैर्ययात ठीकगु थाय् बी ।

आराम व परीश्रमयात संतुलन याई । विचार व ज्या नाप नाप न्ह्य ज्याकि ।

(७) सम्यक स्मृति :— भिगु, ज्या खयले दुगु खँ वा अनुभवयात वाँलाक लुमंका तेगु न्ह्याबले होश दय्का च्वनिगु सम्यक स्मृति खः । थजागु ज्या याय् फुहा मनुनं थमं याय् धुंकागु भिगु उपकार जूगु ज्या यात न्ह्याबले लुमंका तई । थःमं आ छु ज्या याना च्वना धंगु नं लुमंका लुमंका याना च्वनि । थजाह्य मनुया यानागु ज्या स्यन धका घाय् मालि मखु । याना च्वंगु ज्या भिगु गतिलागु नं ज्वी ।

(८) सम्यक समाधी :— यानागु ज्याय् एकचितं ध्यान बीगु सम्यक समाधी खः । थ्व ज्ञान परीपक्व जुया च्वंहा मनुनं मन छखे ज्या छखे लाका च्वनि मखु । यानागु ज्या बाँलाक पूवनि । उकि वयात यानागु ज्याय् पश्चाताप व दीक्क ज्बीका च्वने माली मखु । थजाह्य मनुयात न्ह्याबले मने शान्ती दै । याय् धुंगु ज्या लुमंका लिपानं सन्तोष काय् फे ।

थ्व वाक्ययात क्वोथिक स्वय् फत धासा थ्व च्यापु लेंपुया अर्थ थथे नं खनि ।

(९) सम्मा दिट्ठि :— थ्व संसारे प्राणीपि उत्पत्ति व नास जुया च्वंगुया विषयले ठीकगु विचार खः । फीगु समाजे थ्व विषयले प्यंगु प्रकारया विचारत खने दू ।

(१) अहेतुक दृष्टी (उत्पत्ति व नासया कारण मदु धैगु विचार) (२) असपस्त दृष्टी (उत्पत्ति व नासया कारण दु वा मदु धका छुटे याय् मफुगु विचार) (३) शास्वत दृष्टी (उत्पत्ति व नास धैगु भ्रम जक धैगु विचार) (४) सम्यक दृष्टी (उत्पत्ति व नासयात छुकिं दय्का च्वन धैगु स्यूगु विचार)

(१) अहेतुक दृष्टी :— प्राणीपिं जन्म जुया च्वंगु, सिना वना च्वगुलिं छु नं कारण मदु ताया च्वनेगु विचार अहेतुक दृष्टी खः । थजागु विचारयापिं मनुतेसं पुनर्जन्मयात पत्या याई मखु । प्राणीपिं छाय् जन्म का वल, प्राणीपिं सिना गन वन धैगु विचार इमिसं याई मखु । थःत भिकेगु कति लाकेगु जक इमिगु लक्ष ज्वी । उकिं थ्व दृष्टीयापिं मनुत निर्वाण पाखें न्हावले तापाना च्वनि ।

(२) स्पष्ट मज्जूगु दृष्टी :— थौयागु विज्ञानं प्राणीपिं जन्म जुया च्वंगु व सिनावना च्वंगुथा विषयले गुलि प्रमाण संकलन याय् फत उलि हे जक ठीक ताया च्वनेगु असपस्त विचार खः । इमिसं पुनर्जन्म यात दु धका यकिन रूपं पत्या याय् मफु । दहे मदु धका नं निश्चय याय् मफु । इमिसं थन याना थनसं फल दैगु कारण कार्यं धर्मयागु स्वापुला खनाहे च्वंगु जुल । अले भिगु ज्या यानागु या फल भि हे ज्वी अथे हे मभिगु ज्याया फल मभिहे ज्वी धैगु खँय् बिश्वास ला याय् मागु हे जुल ।

थुमिके धर्मं प्रति क्वातुगु श्रद्धा दै मखु ।

(३) शास्वत दृष्टी :— थ्व विचार यापि मनुतेके पूनजन्म-या विश्वासला पूर्णरूपं दै । कोगु शरीरे न्ह्याबले दया च्वनिगु, न्ह्याबले स्यना मवनिगु भात्मा दु धैगु इमिगु विश्वास खः । भिगु ज्या याना भिगु थासे वा भिगु रूपे च्वना च्वनेगु हे मोक्ष खः धैगु थ्व विचारया सिद्धान्त खः ।

(४) सम्यक दृष्टी :— प्राणी पिनिगु जन्म मरण यागु स्वापुयात गथे वास्तविक खः अथेहे खंका काय् फैगु सम्यक दृष्टी खः । प्राणी पिनिगु छगु जन्मया लिपा मेगु जन्म ज्वीगुलिई वं याना च्वंगु ज्या नाप पुरा सम्बन्ध दु । थथे जुया नं मनुतेसं इच्छायात नास याय् फत धासा अथवा निर्वाण धर्मयात वाँलकं खंके फत, थुइके फत धासा को जन्म मरणयागु स्वापुलि छुटे ज्वी फू धैगु दृढ निश्चय यात हे सम्यक दृष्टी धाई । निर्वाणयागु अर्थ खः वाणथे दिपा मदेक वेगं न्ह्याना च्वंगु कोगु इच्छा यात दिक्कल ।

कोसं मनु-प्राणी वा सत्त्व धका धया च्वनागु वस्तु यातनं शूक्ष्म प्रज्ञा ज्ञानं निकु थले फु । (१) नाम धर्म अथवा मन :— थ्वयागु ज्या केवल चाय्का हे जक च्वनेगु खः । (२) रूप धर्म अथवा शरीर :—

थ्व यागु ज्या केवल ज्वीका वा याना हे जक च्वनेगु खः । थन दुःख सुखया अनुभव याना च्वंहा नाम धर्म यात छू हे जुया च्वंगु मदु । थःत ज्वीका च्वंहा रूप धर्म-शरीरं दुःख सुख धका छू अनुभव याय् फुहा वा स्यूहा हे मखु । उकि नाम जुया च्वंहा मन यात रूप जुया च्वंहा शरीरया पाखें तापाकाते फँगु हे निर्वाण सुख यागु अनुभव याय् फँगुलि खः ।

थजागु सम्यक दृष्टी यात प्राप्त याय् फुहा मनुनं निर्वाण यात प्राप्त याय् फे । थजाहा व्यक्ति हानं जन्म काल धासा नं वयागु चित्तं अलोभ, अद्वेष व अमोह यात क्वातुक ज्वना जन्म का वने फे । थजाहा मनुयात कल्याण मित्र प्राप्त जुया इच्छायात गथे क्वोत्यले फे धैगु ज्ञान व उकि प्रयत्न याय् मागु समय दत धासा धार्थेगु निर्वाण सुखयात प्राप्त याय् फे ।

नाम धर्म जुया च्वंगु मन वा चित्त नं हिला हिला वना च्वंगु दु । रूप धर्म जुया च्वंहा शरीर नं स्यना फुना च्वंगु दु । फीके आत्मा धका सदां दया स्यना च्वनिगु छू वस्तु मदु । प्राणीपि अनात्म खः । थ्वहे दृष्टी यात सम्यक दृष्टी धाई । प्राणीपिन्त जन्म व मरणया चक्रं छुटे याइगु थाय् निर्वाण खः ।

सम्यक दृष्टीया ठीक अःखः कथं मिथ्या दृष्टी खः । सम्यक दृष्टी संसारं छुटे ज्वीगु उपाय यात

ल्वीका बी । मिथ्या दृष्टीं संसारं छुटे ज्वी फँगु ज्ञान
यात हे तंका बी । जि, जित्त, जिगु, जिह्वा धका धया
चवनागु फुक मिथ्या दृष्टी खः । थ्व दृष्टीं याना कीत
संसारे दिपा मदेक चाहिका तल ।

कार्य कारण धर्म यात थुइकेत थन छगु उपमा
बीगु ठीक जुई । कीसं भिगु वा मभिगु कार्य याना
चवनागु दु । थ्व हे कीगु लिपायागु जन्मया कारण
जुया चवन ।

कीपि छगुयां ल्यु मेगु जन्म जुया चा चा हिला
चवनागु दु । कीगु थी थी जन्मया स्वापु यात छमाहा
स्वामाहायागु छफो छफो स्वांया उपमा बीगु ठीक
ज्वी । थ्व स्वामाहाले छफो मेगु स्वां तथा हना यंकेगु
थें हे कीसं छगु जन्मं मेगु जन्म कया स्वाका यंका
चवनागु दु । *amma.Digital*

थ्व जन्म जन्मातरयागु स्वामाहा हनिह्य गथु
चित्त खः । हानं मेगु छफो स्वांथें हानं छगु जन्मयात
स्वांमाहाले स्वाका यंकिह्य मुलुंथें जागु ज्या याइह्य
तृष्णा खः । स्वामाहा यात जोडेयाना तय्गु सुका यागु
ज्या याइह्य संस्कार खः ।

कीसं भिगु नं कर्म सम्पादन याना चवनागु
दु । मभिगु नं कर्म सम्पादन याना चवनागु दु । थथे

त्वाक ज्याक ज्या याना च्वनिह्म मनुया लिपा यागु
जन्म गथे ज्वी धका विचार याना स्वय्वले वयागु सी
त्येगु अवस्थाय् चित्तं भिगु ज्या लुमंकल धासा गुकिया
फल भोग याय् फेगु जन्म ज्वी । मभिगु ज्या लुमंकल
धासा उकियागु फल हे भोग याकिगु जन्म ज्वी ।
गवले तक प्यह्म आयं मध्य छह्म ज्वी मखुनि भयति
दकले कम कथं स्रोतापति मार्गंस्थ पुदगल ज्वी फे
मखुनि अवले तक भिगु गति हे लाई धका धाय् फे
मखुनि । थथे जूसानं यदि समाधीं चित्तयात बसे ते
फत धासा थुगु जन्मयां लिपा यागु जन्मला भिगु थासे
हे ज्वी । उकि समाधी मदेकं जि आपा धर्म याना
च्वना जित भिगु गति लाई धका मन त्याका च्वनेगु
थाय् मडु ।

क्रीत दुःख ज्वीगु मयोसा थ्वया मूल कारण
जुया च्वंगु तृष्णायात नाश याय् मा । क्रीत हानं हानं
जन्म ज्वीगु मयोसा संसारे तत्रयंका तइगु संस्कारयात
नाश याय् मा । थथे याय् मफुत धासां कमतिनि मेगु
जन्म भिगु थासे लाई धका दृढ ज्वीक च्वने फय्केत
क्रीसं थःगु चित्तयात समाधीं बसे तय्के फेकेमा ।

थथे जन्म जन्मान्तर यागु सम्बन्धयात गथे
वास्तविक खः भथे हे खंके फय्केगु सम्यक दृष्टी खः ।
थथे सम्यक दृष्टी दुह्म व्यक्तियात निर्वाण प्रति शंका

उपशंका दे मखु ।

- (२) सम्यक संकल्प :— खःगु भिगु ज्यायात पूवंक यानाहे तोते धका निश्चय याय्गु सम्यक संकल्प खः । न्ह्यागु ज्यानं पूवंक याय्त्त दृढ निश्चय मयास्ये सिधई मखु । दृढ निश्चय याय् मफुत धासा ज्या बिचे हे दिना वनि । धन सम्यक संकल्प धयागु निर्वाणयात प्राप्त याना हे काय्, खंका हे काय्, थ्वीका हे काय् भैगु निश्चय याय्गु खः । थथे निश्चय याय् फत धासा तिनि उकियात मागु ज्या पुरे याना यंके फे न्ह्याथेहे थाकुगु ज्या यात नं विस्तारं पुरे याना वनि । निर्वाणथे जागु दुलंभगु मुक्ति दृढ संकल्प मयाकं प्राप्त याय् फे हे मखु ।

ध्व सम्यक दृष्टी व सम्प्रक संकल्पं प्रज्ञा वृद्धी याई । प्रज्ञा मदेकं निर्वाण यात थुइकां थुइके फे मखु । थुइके हे मफय्कं प्राप्त याना काय्गुला कन फेहे मखुत । गुह्य मनुखं ध्व निगु लँपुयात दृढ रूपं क्वातुक ज्वनि वं निर्वाणयात प्राप्त यानाहे कया तोती ।

- (३) सम्यक वचन :— थमं ह्लाय्गु खँ यात संयम याय्गु सम्यक वचन खः । थुकि वाक परोशुद्ध याई । थथे ज्वी फय्केत याय् मज्यूगु ज्या प्यथि दु । (१) मखुगु खँ यात खःगु थें च्वंक ह्लाय् मज्यू (२) छाक नुगले स्याक खँ ह्लाय् मज्यू । (३) मिले जुया च्वपिनिगु

विचे फाया वीगु तालगु खँ ह्लाय् मज्यू (४) म्वा मडुगु ज्या ख्यले मडुगु खँ ह्लाय् मज्यू ।

(४) सम्यक कर्मान्त :— भिगु, मागु, ज्या ख्यले दुगु ज्या ञक याना वनेगु सम्यक कर्मान्त खः । थ्व ज्यां शरीर परीशुद्ध याई । कर्म व फल यागु स्वापुयात बांलाक खंका थुइका काई । उकिं थजाह्य ब्यक्ति भिगु ज्या जक याई । भिगु ज्या याय्त भलिस जुया च्वनि मखु । निर्वाण यागु कामना याना शील, समाधी व प्रज्ञा वृद्धी ज्वीगु ज्या याय्गु स्वय्मा । शील वृद्धी याय्त मने मैत्री व करुणा जाय्के फय्के मा । समाधी वृद्धी याय्त समय व विपर्यया ध्यान तोहे मफिक याना वने मा । प्रज्ञा वृद्धी याय्त बहुश्रुत ज्वी मा ।

(५) सम्यक जीवन :— भिगु ज्या ञक याना वया पाखें देगु कमाइनं जीविका हनेगु सम्यक जीवन खः । थ्व ज्यां शरीरयात परीशुद्ध याई । थ्व ज्या याइह्य मनुखं करपिन्त अपकार ज्वीगु विष व सस्त्र अस्त्र मीगु ज्या याई मखु । स्याना नइपिन्त प्राणीपिं मिया जीविका हनि मखु ।

सम्यक कर्मान्त व सम्यक जीवनं शील वृद्धी याना बी । शील विशुद्ध जुल धासा चित्त शान्त ज्वी । सम्यक वचनं खँ ह्लाय्गु यात शुद्ध याना बी । सम्यक

कर्मन्ति व सम्यक जीविकां शरीर शुद्ध ज्वी । उकि
थ्व ज्या निर्वाणया चागी सहयोगी ज्वी ।

(६) सम्यक उत्साह :— मेहनत व धैर्ययात संतुलन याना
यंकेगु सम्यक उत्साह खः । निर्वाण यागु कामना याइ-
पिसं प्रज्ञा व उत्सात यात नाप पापं न्ह्याका वनेमा ।
प्रज्ञां ज्ञानयात खंकि । उत्साह नं वयात प्राप्त याना
बी ।

(७) सम्यक स्मृति :— भिगु ज्याख्यले दुगु खँ यात वा
अनुभवयात सदां लुमंका तय्गु सम्यक स्मृति खः । थथे
याय् फुह्य मनुनं प्यंगु स्मृतियागु लपुयात तोहे मफिक
ज्वना तय् फँ । स्मृति बःलाना बोलिस्ये थःगु म्हे जुया
वोगु फुक्क परीवर्तन यात चाय्का च्वने फँ । थथे याय्
फया वःलिस्ये कायानु पस्सना ध्यान परीपक्व ज्वी ।
थथे याय् फुह्य मनुन मने लुया वक्व फुक्क दुःख सुख
यागु अनुभवयात तोहे मफिक लुमंकेगु कोशिस याय्
फँ । थ्व ज्या याना वेदनानुपस्सना ध्यान परीपक्व
ज्वी । थथे याना च्वनिह्य मनुनं मने दना वया च्वनिगु
ह्लापा ह्लापा यागु अनुभव वा लिपायागु विषय यानागु
कल्पनायात पूर्ण होश तथा च्वनि । थजाह्य मनुयात
चित्ते वया च्वनिगु, वना च्वनिगु फुक्क खँ त सिया
च्वनि । थुकी चित्तया क्षणिकता यागु ज्ञान दै । थजाह्य
मनुयागु चित्तानु पस्सना ध्यान परीपक्व ज्वी । वं

संसारयागु स्वभाव धर्मयात बांलाक हे खंके फैं । अले वं मवोनिगु मभिगु विचारत वय् न्ह्यो हे पना ते फैं । मने वय् धुंकुगु मखुगु विचारयात याकनं म्हुना छ्वय् फैं । वया च्वंगु भिगु विचारयात हानं हानं वय्केगु प्रयत्न याई । वय् मानोगु भिगु भिगु विचारत साला साला ह्यगु कोशिस याई । थजागु ज्या यात धासा धम्मानु पस्तना ध्यान परोपक्व ज्वी ।

- (८) सम्यक समाधी :— चित्तयात न्ह्याबलेसं भिगु विचारया थासे दिका तेगु सम्यक समाधी खः । समाधीं चंचलगु चित्तयात चिना तैं । तसक वेगं तृष्णां धवाका च्वंहा थ्व चित्त इच्छा अनुसार थात ते फैंगु छगु तधंगु उपलब्धि खः ।

सम्यक उत्साह, सम्यक स्मृति व सम्यक समाधी विपश्यना ज्ञानयात बोलका यंकि । थुंकि विपश्यना ज्ञान परोपक्व जु जूं वनि । विपश्यना ज्ञान धैगु स्यना, फुना, हिला च्वंगु सीका अनित्य खंकेगु खः । थःत मयोगु अनुभवयात नं याना च्वने मागुलि दुःख धका सीकेगु खः । थन स्थिरं च्वगु वस्तु छूनं दहे महु धका खंके फय्केगु अनात्म खः । थ्व च्यापु लँपु मनुतेसं थःगु जीवने छ्यलावं यंके मागु धर्म खः । थ्व ज्यां छह्य मनुयात सम्यम्ह मनु ज्वीगु स्यना बी । थ्व लँपु मनुतेत निर्वाण पाखे न्ह्याकानं यंकि । थ्व लँपुई गुलि मद्रं क

[२२]

वनेफत उलिहे निर्वाण सतिना वई । बुद्ध प्रमुख फुक्क
श्रमणपि नं श्वहे लँपुं निर्वाण थ्यंका बिज्यागु खः । श्व
लँपु तोता मेगु निर्वाण वनेगु लँपु दहे मदु । न्ह्याह्य
ज्ञानी नं श्व च्चापु लँपुं मद्धं क व मदिस्से वने फत
घासा छनु मखु छनु वं निर्वाण सुक्षयात प्राप्त यानाहे
काई ।



प्यंगु सत्य धर्म

“इदं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरियसच्चं जातिपि दुक्खा,
जरापि दुक्खा, व्याधिपि दुक्खो, मरणम्पि दुक्खं, अप्पियेहि
सम्पयोगो दुक्खो, पियेहि विप्पयोगो दुक्खो, यम्पिच्छं न सभति
तम्पि दुक्खं, संखित्तं न पञ्चुशदानक्खन्धापि दुक्खा” ॥१॥

“इदं खो पन भिक्खवे दुक्ख समुदयं अरिय सच्चं यायं
तण्हा पोतो भविका नन्दिराग सहगता तत्र तत्राभिर्नान्दिनी
सेय्यथीदं ? काम तण्हा, भव तण्हा, विभव तण्हा” ॥२॥

“इदं खो पन भिक्खवे ! दुक्ख निरोधं अरिय सच्चं-
यो तस्सायेव तण्हाय असेस, विरागनिरोधो, चागो पटि-
निस्सग्गो, मुत्ति, अनालयो” ॥३॥

“इदं खोपन भिक्खवे दुक्ख निरोध गामिणी पटिपदा
अरिय सच्चं, अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो सेय्यथीदं ?
सम्मा दिट्ठि, सम्मा संकप्पो, सम्मा वाचा, सम्मा कम्मन्तो,
सम्मा आजीवो, सम्मा वायामो, सम्मा सत्ति, सम्मा
समाधि” ॥४॥

थ्व प्यंगु सत्य न्ह्यावलें दया च्वनिगु अले गवलेसं
हिला नं वनि मखुगु सत्य खः । थ्व न्ह्याम्हेसिगु लागी नं

पाय्छिगु सत्य खः । व प्यंगु सत्य खः— (१) दुःख सत्य (२) दुःख समुदय सत्य (३) दुःख निरोध सत्य (४) दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा सत्य । थ्व खँ यात कीगु भासं थये घाय् फु (१) थन न्ह्यामेसितनं दुःख दु (२) दुःख जुया च्वंगुया छगु नं छगु कारण दु (३) दुःख यात वय् मफेक पने ज्यू भले (४) दुःखं थी मफय्क न्ह्यावनेगु लँपु दु ।

(१) दुःख सत्य :— फुक्क प्राणीपिन्त छगू नं छगू प्रकारया दुःख दया हे च्वंगु दु । गवले तक निर्वाण थ्यनि मखुनि अवले तक कीत लिपानं दुःख दया हे च्वनि । थाय् व अवस्था स्वया दुःखयात भिन्न भिन्न प्रकारे विभाजन याय् फु । थये यक्वं प्रकारयागु दुःख दुगु खःसा नं न्ह्याथासं व न्ह्यामेसितं दया च्वनीगु थ्व च्यागू प्रकारया दुःखत थन उल्लेख याना तगु दु । थ्व खः— (१) जन्म ज्वी मागु दुःख (२) बुह्ला ज्वी मागु दुःख । (३) विरामि ज्वी मागु दुःख (४) सी मागु दुःख (५) योपि नाप वाया च्वने मागु दुःख (६) मयोपि नाप नं च्वना च्वने मागु दुःख (७) यानागु इच्छा पुरे ज्वी मखुगु दुःख । (८) दुःख दुहाँ वय् फुगु लँपुत (क) ह्याय् (ख) ह्याय्पं (ग) मिला (घ) म्हुतु व (ङ) छचोंगु घाना शरीर धारण याना च्वने मागु दुःख ।

(१) जन्म ज्वी मागु दुःख :— जन्म ज्वीत क्पि लां लां मांया प्वाथे छग्वारा चिना च्वन्ना च्वनेमा । कीत प्यनु

खुनु म्हं मफेका लासाय् च्वने मालीबले ज्वीगु दुःख
 कीस कने फु । मांया प्वाथे च्वने बले ला व सिवे यक्व
 दुःख ज्वी धैगु अनुमानला बांलाक याय् फु । अन छूँ
 स्वय्गु वा सूं नाप खँ ह्लाय्गु मदु । अन ज्याँछिक
 च्वनेगु थाय् छकु तकं मदु । अनहे मल मूत्र दया च्वनि
 अनहे च्वना म्वाना च्वनेमा । थ्व फुक्क मनुतेसं हानं
 जन्म ज्वी मातले थजागु दुःख सहयाना च्वने हे
 मानि ।

(२) बुह्ला ज्वीगु दुःख :— बुह्लाज्वी बले थः यथ्थे सने फँ
 मखु । थःत योगु नय् फँ मखु । थमं मेपिन्त मनं तुनार्थे
 ज्या याना बी फँ मखु । मेपिस थःत बास्ता मयाना
 है । जि, जिगु धका क्वातुक चित्तं ज्वना च्वनागु थःगु
 ह्ला, थःगु तुति, थःगु मिखा व थःगु ह्लाय्पनं तकं थःत
 मागु ज्या बी फँ मखु । थ्व गजागु दुःख ? लुमना जक
 वई बले हे ग्याना ह्य छम्हं जिरीग च्वना वई । कीसं
 थ्व दुःख फुक्कं छनुजा सह याय् हे मानी । थ्व दुःख
 कीत ज्वी हे तिनी ।

(३) विरामी ज्वीगु दुःख :— रोगं थःगु शरीरयात ना ना
 प्रकारया दुःख कष्ट बिया च्वनि । थःत योगु वस्तु
 नय् जी मखु । थःत मयोगु वस्तु हे नय् माला च्वनि ।
 थः योथे च्वने जी मखु । थःत मयोगु तालं च्वना च्वने
 मालि । थःत विचा याना च्वनिपिं थः सहयोगी-
 पिन्त तकं दुःख बिया दिक्क ज्वीका म्वाना च्वने

मालि । ध्व फुक्क दुःख नं छनु मखु छनु जा सह याय् हे मालिगु खः ।

(४) सीमागु दुःख :— सिना वनेगु सुयातं मयो । कीत सिना वनि तिनिगु खँ जक लुमनि बले हे ग्याना वई । सी मालिगु अवस्था खना वई बले कन ग्याना वई । सिना वने त्यइगु अवस्थाय् अप्पोयाना की तसकं ग्याना वई । थजागु भयं याना कीगु फुक स्मृति चिन्नाय् दना उखें थुखें ला बनि । कीसं थःगु जीवने यानागु फुक्क भिगु ज्यात लुमके थाक्या वनि । थःमं गुलि गुलि माया याना तयापिं फुक्क इस्त मित्र व नाता सम्बन्धित फुक्कं छकलं बाया वनि । थःत यो योगु वस्तुत फुक्कं छकलं सोया सोया हे तोता वने मालि तिनि । गज्यागु दुःख ध्व ? कीसं थः वःला बले थःत योगु छगु वस्तु जक तोते मालीबले हे गुलि दुःख ताई । सिना वनि बलेला थथे योगु वस्तुत, योपिं मनुत फुक्कं छकलं तोता वने मानि । ध्व दुःख कीसं छनु मखु छनुजा भोग याय् हे मालि तिनि ।

(५) मयोह्य नाप च्वने मालिगु दुःख :— कीपिं समाजे च्वना च्वंतने थःत मयोपिं नाप च्वना च्वने मालिगु अवस्था वरोबर वयावं च्वनि । 'मयोह्य मनुया म्हुतुहे नवो' धैगु की उखान दु । मयोगु उपमा बीबले मिखाय् च्वंगु धूथे धका धाई । थथे न्ह्योने वई बले हे दुःख

बीह्य, सहाय्य हे थाकुगु कष्ट बीह्य मयोह्य नाप च्वना च्वने बले गुलि दुःख धका शब्दं व्यक्त हे याय् थाकु । थथे जूसां मयोह्य नाप च्वना च्वने मालिगु दुःख ला हटे याना हटे ज्वीगु मखु ।

(६) योह्य नाप बाय् मागु दुःख :— थःत योह्य मनुनं थःत वास्ता मयात धासा कीत तसकं दुःख ताई । थःत तसकं योह्य नाप बाया च्वने मालि बले वा बाया वने मालिबले यागु दुःख ला व्यक्त हे याय् थाकु । उकि थजागु अवस्थाय् मनुत मूर्छा ज्वीगु वें बा उंई ज्वीगु खँ कीसं न्यना च्वनागु खँ खः । थजागु दुःखं मनुतेनु सुद्धि बुद्धि हे तना वनि । थःजागु दुःख सहाय्य मागु अवस्था कीत बरोबर वया वं च्वनि ।

(७) मनं तुनागु वस्तु प्राप्त मज्वीगु दुःख :— कीसं छूं नं छूं छगु वस्तुयात प्राप्त याय्गु मनं तुनि । अले व वस्तु प्राप्त मजू तले तसकं दुःख ज्वी । ना ना प्रकारया प्रयत्न याना वा वस्तु छगु पुरे याई । हानं थथे जूगु गुलिचां मदुवं हे हानं मेगु वस्तु मनं तुनि । थथे कीत योगु वस्तु प्राप्त मजुया ज्वीगु दुःख ला दिपा हे मदेक वया च्वंगु दु ।

(८) दुःख वइगु न्यागु अंग सहितं शरीरं धारना याय् माःगु दुःख :— थ्व न्यागु अंग सहितगु शरीर धारना याय्

मागु तसकं दुःख खः । (१) ह्लाय् दया च्वंगुलि नवोगु दुःख सह हे याय् माल । (२) म्हुतु दया च्वंगुलि मसागु नय् मागु दुःख सह हे याय् माल । (३) ह्लाय्पं दया च्वंगुलि थःत मयोगु अप्रिय वचन न्यने मालिगु दुःख सह हे याय् माल । (४) मिखा दया च्वंगुलि मयोगु वस्तु स्वय् मागु दुःख सह हे याय् माल । (५) शरीर त्वप्वीक छयंगु दया च्वंगुलि छागु पूगु आदी दुःख सह हे याय् माल । थ्व न्यागु अंग सहितगु शरीर दया हे थ्व फुवक दुःख सह याय् माल । उकिं हे ज्ञानीपिसं अरूप ब्रह्म भुवन यात सुख धका धागु ज्वी ।

(२) दुःखया कारण :— दुःख घैगु नं विना कारणं वइह्य मखु । कारण दया हे जक व वय् फेगु खः । दुःख यात कीसं मचायक मचायक सःता च्वना उकिं दुःख कीत मयेक मयेकं वइ च्वन । दुःखयागु कारण यात तापाका छ्वे फुगु खःसा दुःख नं कीत मवईगु खई ।

तृष्णां थ्व छगु वस्तु दःसा ज्यू धका मनं तुन । अले मनं व वस्तु छगु मदेकं मजिल धका क्वातुक ज्वन न्ह्याथे याना जूसां दयके माल । मनं तुनागु वस्तु प्राप्त याय्त त्योगू मत्योगू ज्या सम्पादन यात । बहे ज्या याना ज्वीगुलि दुःखया कारण बने जुल । तृष्णां ध्वाना यंकुगुलि हानं हानं जन्म काय् माल । जन्म नाप नापे मे मेगु दुःख नं स्वाना स्वाना यंकल । थथे

कीत दुःखे ध्वानायंका च्वंहा तृष्णा स्वता प्रकारया
 दु । (१) काम तृष्णा:- सम्पति यागु इच्छा (२)
 भव तृष्णा:- सुख ज्वीगु थासे हानं जन्म ज्वीगु इच्छा
 (३) विभव तृष्णा:- थःगु अस्तित्वयात म्हुना छ्वके
 मविगु इच्छा ।

(१) कामतृष्णा :— भौतिक सम्पति पाखे भुले ज्वीगु काम
 तृष्णा खः । धन, जन व सम्पति फुक्कं भौतिक सम्पति
 खः । मिखां बां बां लागु स्वय्गु इच्छायात ज्वना
 च्वन । व इच्छा पुरे याय्त हानं हानं जन्म कया च्वन ।
 अले जन्म नापं मे मेगु फुक दुःखत्त नं स्वाना वल ।
 म्हुतुं सागु नय्गु इच्छा यात । व इच्छा पुरे याय्त
 हानं जन्म काल । थुकि नं दुःखयात स्वाका हे यंकल ।
 ह्यापनं न्ह्याइपुगु न्यनेगु इच्छा यात । व इच्छा पुरे
 याय्त हानं जन्म काल । थुकि नं दुःखयात स्वाना
 स्वना यंकल । ह्यासं नस्वागु नतुनेगु इच्छा यात व
 इच्छा पुरे याय्त हानं जन्म काल । थुकि दुःखयात
 स्वाका यंकल । ह्या तुति व ह्या यागु अंग प्रत्यंग थःत
 योगु नायुगु थीगु इच्छा यात । व इच्छा पुरे याय्त
 हानं जन्म जुल । थुकि नं मे मेगु दुःखयात स्वाका
 यंकल । इच्छा अन्त मज्जुर्लि याना जन्म व मरणया
 चक्रं छुटे ज्वी मफुत ।

निर्वाण प्राप्त याय्गु इच्छा याइपिसं थजागु

फुक्कं वस्तुयात उपेक्षा भावं जक उपभोग याय्मा ।
 भिखां खंसा खन मात्र याना छ्वेमा । बाँला बाँमला
 धका ल्यया ल्यया चबने मज्जू । बाँलागुलि लोभ उत्पन्न
 ज्वी । बाँमलागुलि द्वेष उत्पन्न ज्वी । थ्व नितां
 निर्वाण वनेगुलि पंगल जू बई । ह्हाय्पनं ताःसा ताल
 मात्र याना छ्वये मा । म्हतुं नःसा नया मात्र याना
 छ्वेमा । ह्हास न तासा ताल मात्र याना छ्वेमा ।
 ह्हा, तुति व ह्हा यागु अंग प्रत्यंगं छू वस्तु थ्यूसा थिल
 मात्र याना छ्वेमा । थथे याय् फत धासा मे मेगु जन्म
 ज्वीगुया कारण जुया च्वंगु लोभ व द्वेष तापाना बनि ।

मार धयाह्म नं थ्वहे लोभ द्वेष खः । कीत
 संसारे चा चा हिका च्वंहा नं थ्वहे खः । उकिं थ्वयात
 बाँलाक ह्हासिका थ्वया पाखें बचे ज्वी फुह्य ज्ञानी जक
 निर्वाणयात थुइका प्राप्त याना काय् फे ।

- (२) भवतृष्णा :— संसारयात सुखगु थाय् ताय्का उकि हे
 तक्थना त्याग याय् मफे च्वनिगु भव तृष्णा खः । थ्वहे
 तृष्णां कीत संसारे चा चा हिका तल । लिपायागु जन्मे
 जित थजागु ज्वीमा धका फलयागु इच्छा याना कीसं
 दान पुण्य याई । थ्व भिगु ज्या यानागु फलं स्वर्ग
 सुखया इच्छा याई । थन मचायक हे कीसं मेगु जन्म
 ज्वी मागु दुःखयात सता च्वनागु दु ।

शील पालन याना कीसं थःत भि धाय्केगु

व मेपिनि प्रिय ज्वीगु इच्छा याई । मेपिनि पाखें आदर सत्कार याकेगु इच्छा याई । थन नं मचाय्क हे हानं मेगु जन्म ज्वीगु इच्छा सुला च्वंगु दु । ध्यान प्राप्त याय्गु प्रयत्न याना ध्यान लाभ याई । ध्यानयागु एकाग्र सुखयात हानं हानं इच्छा याई । थन नं मेगु जन्म ज्वीगु शुद्ध तृष्णा मचाय्क सुला च्वंगु दु ।

- (३) विभव तृष्णा :— विभव तृष्णा शुद्ध लोभ खः । काम तृष्णा व भव तृष्णायात क्वोत्यला छ्वे घूंकानं थःत भिं धाय्केगु इच्छा सुला च्वनि । थःगु नां प्रचार याना थः प्रसिद्ध ज्वीगु इच्छा याई । ध्यान सुखयात प्राप्त याना हानं हानं व सुखयात इच्छा याई । थजागु इच्छा नं निर्वाण बनेगु लँपुई बाधा जुया च्वनि । गवले तक निर्वाण थ्यनि मखुनि हानं जन्म काय् हे मानि । यक्व क्वोत्यला तय् घूंकुगु लोभ हानं चुलि जाया वे फुनि । ज्ञानीपिसं भौतिक वस्तु नाप दुःख प्येपुना च्वंगु बाँलाक खंकि । उकिं थजागु वस्तुयात याउक त्याग याई । इमिसं स्वर्ग सुखयागु अस्थिरता यात नं खंकि । उकिं थ्व सुखयात त्याग याई । थथे ज्वी घुंका नं थःगु नां तेगु अस्तित्व त्यंका तेगु इच्छा दया हे च्वनि । थ्व शुद्ध तृष्णा विभव तृष्णा खः । गवले तक जि, जिगु धया च्वनि अबले तक थ्व विभव तृष्णा दया हे च्वनि । थुकिं याना संसार चक्रयात फो चाय्के मफया हानं जन्म जुया च्वनि । गवले तक इच्छां मुक्तगु निर्वाणयात

थुइके फै मखु संसार चक्रं छुटे जुया वने नं फै मखु ।

थ्व तृष्णा स्वंगु मध्ये काम तृष्णा निं ह्यापां छुटे ज्वी । थ्व काम सुख प्राप्त याय्त थाकु क दुःखसी मागु वाँलाक खंके थाकु मजु । प्राप्त जुई धुंका रक्षा यानाते मागु दुःख नं खंके अःपु जु । थ्व फुक स्यना वंगु नं खंके थाकु मजु ।

अनं लिपा भव तृष्णां छुटे ज्वी । प्रज्ञा ज्ञान दुह्य मनुनं स्वर्ग सुखयागु अस्थिरता यात नं खंकि । थुगु थासं तोता वने मालीबले ज्वीगु दुःखयात खंकि । उकिं ब भव तृष्णायात नं त्याग याई ।

गवले तक सत्व बने जुया च्वंगु निगु पदार्थं नाम व रूप धर्मयात वाँलाक छुटे ज्वीक खंके फै मखु भवले तक विभव तृष्णायात त्याके फै मखु । नाम धर्म व रूप धर्मयात स्पष्टं छुटे याय्त स्मृति प्रस्थान मार्गं मदेकं मगा । गुह्य ज्ञानीं स्मृति प्रस्थानयालें वना छसिकथं कायानु पस्सना, वेदनानु पस्सना, चित्तानु पस्सना व धम्मानु पस्सनायात बाँलाक खंके फै वं निर्वाणयात नं खंकि ! वं संसारयागु स्वभाव धर्म खनि । संसारयागु स्वभाव धर्म खनिबले संसारं पिहाँ वनेगु लँपु नं खनि । थजाह्य ज्ञानीं जक निर्वाणयात नं खंकि । निर्वाणयागु स्वभावयात नं खकि । निर्वाण वनेत मदेकं

मर्गागु थ्व स्मृति प्रस्थान खः । थ्वहे सत्य मार्ग खः ।
 कायानु पस्सना व वेदनानु पस्सना यागु मदतं दुःख
 सत्थयात खके फे । दुःखयागु स्वभावयात ह्वासिके फे ।
 चित्तानु पस्सना दुःखयागु कारणयात ह्वासिके फे ।
 तृष्णां दुःखयात सःता च्वंगु खनि । धम्मानु पस्सनां
 संसारयागु स्वभाव धर्मयात खंकि । संसार यागु स्वभाव
 खनिबले जि, जिगु धैगु छूँ खनि मखु । अले संस्कार
 यात चःफुना निर्वाण बने फे ।

- (३) दुःख निरोध सत्य :— दुःखं तापाका च्वनेगु दुःख
 निरोध सत्य खः । संसारयागु स्वभाव धर्म बांलाक
 स्यूह्य मनुखं दुःखं छतपते ज्वीका च्वने मालि मखु ।
 थः सहित फुक प्राणीपि नाम धर्म व रूप धर्मया संयोजन
 जक खः धका थुइका च्वने फे । थ्व नाम धर्म व रूप-
 धर्म बने जुयावं च्वनिगु, स्यना वा फुनावं च्वनिगु सीका
 दुःखयागु अस्थिरतायात बांलाक लुमंका च्वनि ।

रूप धर्मया नं थःगु हे स्वभाव दु । नाम धर्मया
 नं थःगु हे स्वभाव दु । रूप धर्म वा नाम धर्म शासत्व
 जुया न्हाबलें ल्यना च्वनिह्य सूं मदु । उकि जि, जिगु
 धका हाला च्वनागु केवल भ्रम जक खः । जि धका
 धाय्गु हे मदुसा जित थथे जुल धका दुःख ताय् मागु
 नं मन्त । थथे दुःख ताय् म्वाक च्वनेगु अवस्था हे
 निर्वाण खः । निर्वाणया च्यागु लक्षण दु । (१) तस्सा-

येव (२) तण्हाय (३) असेस (४) विरागनिरोधो
(५) चागो (६) पटिनिस्सग्गो (७) मुत्ति (८)
अनात्तयो

(१) तस्सायेव :— निर्वाणयागु स्वभाव केवल शान्ति जक
खः । लोभ, द्वेष मान आदी गुलिनं मभिगु चैत्तसिकत
दु व फुकसितं थो मफय् धुंकुगु चित्तया अवस्था निर्वाण
खः । थजागु मने मीं पुका बीगु हेतुत छूँ मदे धुंकुगु
अवस्था खः । उकिं थ्व थासे शब्द व्यक्त याय् मफेगु
शान्ति जक दु ।

(२) तण्हाय :— निर्वाण तृष्णाया अन्त ज्वी धुंकुगु अवस्था
खः । थन थ्व छगु याय् मानि थ्व छगु याय्गु दनि धैगु
छूँ हे मदे धुंकुगु अवस्था खः । फीसं यानागू ज्या पूर्वका
प्रशन्न ज्वीथे थन नं केवल प्रशन्न जक जुया च्वनिगु
थाय् खः ।

(३) असेस :— थ्व थासे संस्कारयागु किच्च हे मदे धुंकल ।
थ्व थासे जिं थथे याना । जित थथे जुल धैगु दै मखुत ।
संस्कार फुक नौ जुया फुना वने धुंकुगु ज्वी । भिगु
मभिगु छूँ हे थन दै मखुत ।

(४) विराग निरोध :— थ्व थासे लोभ धैगु दैहे मखुत ।
तृष्णा छूँ मदुगुलि चित्तयात ध्वाना च्वनिह्वा मस्त ।

चित्तं ज्वी धुंकुगु लुमंकेगु याई मखुत । चित्तं जुया च्वंगु नं अनुभव याई मखुत । चित्तं ज्वी मानिगु नं कल्पना याई मखुत । दक फुक धर्मयात अनित्य, दुःख, अनात्म याता यंके फुगुलिं चित्तहे नं निरोध ज्वी धुंकल ।

थ्व पञ्चस्कन्ध यागु शरीरयात त्याग मयासें महापुरुषपिसं न्हेनु तक थ्वहे चित्त निरोध याता च्वनिगु यात निरोध समापत्ति धाई ।

- (५) चागो :— दक्क फुक्कं रूप धर्मयात त्याग ज्वी धूंकुगु अवस्था खः । थ्व ससारयात त्याग याता उकिं अलकगु स्वभाव दुगु थ्व निर्वाण खः ।
- (६) पटिनिस्सगो :— थन छुं नं कंफुत्त मदुगु थाय् खः । थन काम भुमी च्वनिपिनिथे नेमागु आवश्यकता मदु । ध्यान भुमी च्वनिपिनिथे समाधि याता च्वनेमागु नं अवस्था मदु ।
- (७) मुक्ति :— थ्व जन्म मरणं छुटे ज्वी धुंकुगु स्वभाव खः । थन कार्यं कारण धर्मं मन्त । शरीर ल्यंका नाम धर्मं जक मुक्ति ज्वीगुयात उपादिशेष निर्वाण धयातल ॥
- (८) अनालय :— आलय धैगु च्वनिगु थाय खः । उकिं थन छूहे धर्मं च्वनि मखुगु जुया अनालय जुल । थन बय् धुंका नाम रूप धर्मं छूनं ल्यनि मखुत ।

- (४) दुःख निरोध गामिनि सत्य :— थ्व दुःख मदुगु थासे वनेगु लँपु खः । दुःख मदुगु थासे वनेगु थ्वहे अष्टांगिक मार्ग खः । (१) सम्यक दृष्टी (२) सम्यक संकल्प (३) सम्यक वचन (४) सम्यक कर्मान्त (५) सम्यक आजिविका (६) सम्यक प्रयत्न (७) सम्यक स्मृति (८) सम्यक समाधि
- (१) सम्यक दृष्टी :— कीत जन्म व मरणया चक्रे चा चा हीका तइह्य तृष्णा हे खः धका सीकेगु सम्यक दृष्टी खः । थ्व ज्ञानं तृष्णायात निरोध याय फत धासा निर्वाण थ्यनि धका मनं विश्वास याय फँ । केवल स्मृति प्रस्थान छगु हे जक निर्वाण वनेगु लँपु खः धका ज्ञान काय फँ । थ्वहे स्मृति प्रस्थानं जक तृष्णायात त्याके फँ धका नं सिइकि । थःमं यानागु दान, शील व भावना यात निर्वाण प्राप्तिथा साधनयागु रूपे छ्यला यंकेमा । थथे संसारे च्वना च्वनेगु इच्छायात तोता यंकेगु सम्यक दृष्टी खः ।
- (२) सम्यक संकल्प :— निर्वाण वनेत मागु दान शील व भावना यात तो मफिक याना वनेगु सम्यक संकल्प खः । थजागु ज्या यायबले शारीरिक व मानसिक भालस्य यात त्याका न्ह्यां वनेगु नं सम्यक संकल्प खः । मभिगु व याय मज्यूगु ज्या यायहे मखु धका दृढं निश्चय यायगु सम्यक संकल्प खः । अष्टांगिक मार्गयात थःगु व्यवहारे हे छ्यला यंकेगु सम्यक संकल्प खः ।

- (३) सम्यक वचन :— थःगु स्वार्थं पूर्णं ज्वीगु फुक्कं वचन यात पूर्णरूपं तोता छ्वय्गु सम्यक वचन खः । मेपिनिगु उपकार यायगु लागी थःगु वचन ज्या ख्यला यंकेगु सम्यक वचन खः । ज्या ख्यले मदुगु खँ ह्लाय्गु यात पूर्णरूपं तोता छ्वय्गु सम्यक वचन खः ।
- (४) सम्यक कर्मान्त :— थःगु मने मैत्री व करुणां जायका वहे अनुसारं ज्या याना यंकेगु सम्यक कर्मान्त खः । थःके दुगु मैत्री व करुणा मेपिन्त इना मे मे पिनिगु चित्ते नं मैत्री व करुणा जाय्का यंकेगु सम्यक कर्मान्त खः । सम्यक कर्मान्त धैगु “बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय, लोक अनुकम्पाय ज्वीगु ज्या याय्गु खः । अप्पो मनुतेत भि ज्वीगु, अप्पो मनुतेत सुख ज्वीगु फुक मनुतेत कल्याण ज्वीगु ज्या याय्गु सम्यक कर्मान्त खः ।
- (५) सम्यक आजिविका :— मेपि मनुतेत भि ज्वीगु ज्या याना वहे ज्या यागु पाखें दइगु कमाइनं जिविका हनेगु सम्यक आजिविका खः । मेपिन्त दुःखं मुक्त ज्वीगु खँ कना, लेंपु क्यना जिविका हनेगु सम्यक आजिविका खः ।
- (६) सम्यक प्रयत्न :— प्रज्ञा व वीर्यंयात नाप चापं तथा न्ह्या वनेगु सम्यक उत्साह खः । प्रज्ञां भिगु ज्या यात खकि, सिईकि वीर्यं थजागु ज्या याय्गुयात मनोतुस्य ज्वना वनि । वीर्यंयागु सहयोगं निर्वाण वनेत मागु

स्मृति प्रस्थान ध्यानयात बोलंका यंकी । प्रज्ञां थःत
ज्या ख्यले दुगु ज्ञान ल्यया ल्यया ज्वना तै । उकिं थव
नितायात नाप नापं न्हाकेगु सम्यक प्रयत्न खः ।

(७) सम्यक स्मृति :— थःगु शरीरं बा थःगु चित्तं छु छु
ज्या याना च्वन तोहे मफिक लुमंका बनेगु सम्यक
स्मृति खः । थःगु मने गज्यागु गज्यागु विचार वन्न उकी
पूर्ण होश तथा च्वनेगु सम्यक स्मृति खः । थःगु स्मृति-
यात तसकं होशीयारीह्य लोखाय् पा च्वनिह्य पालेथें
सतकं याना तय मा । होशीयारह्य ध्वाखा पालें दुने
वनिपिं मनुतेत छानविन याना ज्या दुह्य मनुयात जक
दुत छ्वई । अथेहे सम्यक स्मृति थःगु मने वेत्यंगु
विचारयात छानविन याना जक यंके बी । उकिं स्मृति
क्वातुल धासा चित्त तसकं भाय्स्युह्य सलथें थःत माबले
मागु थासे दिका तय् फे ।

(८) सम्यक समाधि :— मने लुया वोगु भिगु विचारे चित्त-
यात दिका तथा तय्गु सम्यक समाधि खः । मने मबो-
निगु भिगु विचारयात साला साला मने ते ह्य्गु सम्यक
समाधि खः । मने वया च्वंगु मभिगु विचारयात याकनं
पितिना छ्वय्गु सम्यक समाधि खः । मने वे त्यंगु
मभिगु विचारयात मने बय्हे मफेक पना तेगु सम्यक
समाधि खः ।

कीसं निर्वाण वनेत मागु भिगु ज्या खंके सीके

मफया च्वनि । खंके सीके धुंकानं व लँपुई बने मफया च्वनि । थजागु लँपुई भच्चा न्हावने धुंकानं हानं हानं दिना वने माला च्वनि । थथे जुया च्वंगु सम्यक समाधि वः मलागुलिं खः । समाधि क्वातुया वई बले थजागु भिगु ज्या याय्त कमजोर जुया च्वनि मखु । समाधि क्वातुया वः लिस्स्य मभिगु ज्या यात तोता छ्वय् फया वै । समाधि क्वातु मज्जुगुलिं भिगु ज्या याय् धुंकानं हानं हानं तोफिना वनिगु खः । मभिगु ज्या यात तोता छ्वय् धुंकानं हानं हानं याय्त सनिगु खः । थजागु ज्या निर्वाण वनेत पनातैगु छगु ब.लागु पःखा खः । थजागु मनुतेगु स्वभाव यात खंका बुद्धं थःगु अन्त्ययागु समये धया विज्यात “अप्पमादेन सम्पादेथ” थुक्किया अर्थं थथे खः । कीसं मभिगु ज्यायात मभि धका सीका नं तोतेत थाकु चाया च्वने मज्यू । कीपि वेहोक्षि जुया मभिगु ज्यायात भिगु ताया उकिहे मग्न जुया च्वने मज्यू । कीसं भिगु ज्या याय् धुंकानं अत्तिजुया वा दिक्क जुया हानं हानं दिना वनेगु थिक मजू । भिगु ज्यायात भिगु ज्या खः धका सीके मफेक वेहोक्षी जुया च्वने मज्यू । निर्वाण वनेत मागु लँपुई थःगु चित्तयात पूर्णरूपं न्हाका यंकेगु हे सम्यक समाधि खः । उकिं निर्वाणयागु कामना याइपिसं थ्व प्यंगु यथार्थगु सरययात बांलाक ह्यसिका तय् मा । थ्व सरययागु ज्ञान अनुसार थःगु व्यवहारे नं सुधार याना यंकेमा । थथे यानावं वन धासा संस्कारयागु

स्वभावयात ह्यसिके फुह्य ज्वी । संसारयागु स्वभाक्
धर्मयात ह्यसिके फुह्य व्यक्ति धर्मयात नं ह्यसिके फं ।

ध्व आर्यं अष्टांगिक मार्गयात बांलाक ह्यसीका
व लें मद्वंक वने फुह्य व्यक्ति छनु मखु छनु निर्वाणयात
प्राप्त यानाहे याई । गुणि मद्वंक व मदिस्य वने फत्त
उलिहे निर्वाण पाखे सःतिना बई ।

ध्व च्यापु लेंत मनुतेसं थःगु जीवन व व्यवहार
सुधार याय्त नं अतिहे आवश्यक जू । उकिं ध्व लेंपुं
वनिह्य मनुयात निर्वाण वने मफुतले भिषि मनुतेगु जक
संगत ज्वी । मरणं निपा जन्म काय् माल धासा भिगु
थासे हे जन्म ज्वी । उकिं ध्व लेंपुयात क्वातुक ज्वना-
बनेगु कीगु लागी तसकं उत्तमगु ज्या खः । कीत निर्वाण-
यागु लेंपुं बनेत ध्व च्यापु लेंपुं यक्वं यक्वं सहयोग
याई ।

ध्व आर्यं सत्ययागु ज्ञान छह्य सम्यक सम्बुद्धया
पाखेंहे जक न्यने दैगु ज्ञान खः । उकिं बुद्धं धया
बिज्यागु खः गवले जि ध्व प्यंगु आर्य सत्ययात स्वंगु
आकारं सीके फत्त अवले जि थःयात बुद्ध धका माने
याना ।

उकिं थजागु सत्य धर्म न्ह्यावलें न्यने दया मच्चं ।
थजागु सत्य धर्मयागु लेंपुत नं न्ह्यावलें खने दया मच्चं ।

उकिं कीपि बुद्ध सासन दुबले मनु जुया जन्म काय् दुगु
 नं छगु तसकं भाग्ययागु खँ खः । थथे थ्व प्यंगु सत्यया
 विषयले बाँलाक खँ न्पने दुबले बाँलाक थुइका, सीका
 काय्गु कोशिस याय् फय्के मा । निर्वाण वनेगु लँपुत
 खने दया च्वंबले हे थःम्हं फक्व प्रपत्त याना थ्व नें
 निपला प्यपला जक जूसां न्ह्यावना च्वने माः । थथे बुद्ध
 सासन दुबले नं थ्व लँपुई निपला प्यपला न्ह्याचिले
 मफुसा कीपि संसारयागु म्यातना यागु गालं गवले हे
 मुक्त ज्वी मखु ।



निर्वाण गवले प्राप्त उवी ?

“इदं दुक्ख अरिय सच्चंति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्खं अरिय सच्चं परिञ्जयन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिञ्जातन्ति मे भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“इदं दुक्ख समुदयं अरिय सच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्ख समुदयं अरियसच्चं पहातन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्ख समुदयं अरियसच्चं पहीनन्ति मे

भिक्षवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“इदं दुक्ख निरोधं अरिय सच्चन्ति मे भिक्षवे ! पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्ख निरोधं अरिय सच्चं सच्छिका तब्बन्तिमे भिक्षवे । पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु, चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्ख निरोधं अरियसच्चं सच्छि कतन्ति मे भिक्षवे । पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि”

“इदं दुक्ख निरोध गामिनी पटिपदा अरि सच्चन्ति मे भिक्षवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्ख निरोध गामिनी पटिपदा अरिय सच्चं भावे तब्बन्तिमे भिक्षवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, त्राणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

“तं खो पनिदं दुक्ख निरोध गामिनी पटिपदा भरियसच्चं भावितन्तिमे भिक्खवे ! पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु च्चवखुं उदपादि, ज्ञाणं उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि”

(१) थ्वहे स्मृति प्रस्थानयागु लँपुई छसिकथं विज्याबले सिद्धार्थं कुमारयात ह्लापा गवलेसं सुनानं कनातःगु मदुगु छगु न्हूगु ज्ञान लुयावल । थ्व ज्ञान खः दुःख सत्य धैगु ज्ञान । थ्वहे ज्ञान वस्पोलयात थुपि खँत ध्वाथुइक थुया वल । थ्व संसार वेकल दुःखहे जक खः । थन न्ह्यागु थासेनं दुःखहे जक तोपुया तःगु दु । उकिं थ्व दुःख धार्थेहे मयोगु खःसा दुःखहे जक दया च्वंगु थ्व संसार यातहे त्याग याय् फय्केमा । थ्वहे ज्ञानया बलं वस्पोलं थ्व संसार यात त्याग यात । अले थ्व दुःखगु संसारयात थःगु मननिस्स्ये त्याग याय् धुन धैगु नं वस्पोलयात निदचय जुल ।

उकिं दुःखं मुक्त ज्वीगु इच्छा याइपिं मे मेपिनि मनुतेसं थ्व दुःखगु संसारयात पूर्णरूपं त्याग याय् फःसा जक निर्वाण थयंके फे धैगु ज्ञान वस्पोलयात थःगु हे मिखां खन । थःगु ज्ञानं ध्वाथुइक थ्वीकल, सीकल । संसारं छुटे ज्वीगु निर्वाणयात प्राप्त याय्त संसारयागुहे त्याग याय् फय्के मा धैगु प्रज्ञा दत्त । निर्वाण बनेगु उपाय संसारयात त्याग याय्गु खः धका छगु न्हूगु विद्या

खना वल । थ्व ज्ञानं वस्पोलयात छगु न्हूगु हे तुयुजः
प्राप्त जुल ।

- (२) थ्वहे स्मृति प्रस्थानयागु लँपुई बिज्याबले वस्पोलयात
ह्लापा गबले सुनानं कना मतःगु छगु न्हूगु ज्ञानं लुया
वल । थ्व ज्ञानं सः दुःखया कारण दु धैगु ज्ञानं थ्वहे
ज्ञानं वस्पोल यात थुपि खँत ध्वा थुइक थुया वल ।
कीत जुया च्वनिगु दुःखया न्ह्याबलेसं छगु न छगु
कारण दया च्वनि । थन छूँहे कारण मंदय्क अर्थे वया
च्वंगु दुःख खहे मखु । उकिं दुःखयात पनेगु सःसा
दुःखया कारण यातहे पने फय्केमा । थ्वहे ज्ञानया बलं
वस्पोलं दुःखया कारण जुया च्वंहा तृष्णा यातहे पना
तेगु कुत यात । दुःखया कारण जुया च्वंगु तृष्णायात
थःगु मने वय्के हे मवी धुन धैगु खँ वस्पोलयात
निश्चय नं जुल ।

उकिं निर्वाणयागु इच्छा याइपि मे मेपि मनुतेसंनं
थ्व दुःखयागु कारण जुया च्वंगु तृष्णायात पूर्णरूपं
त्यांगं याय् फय्केमा धैगु ज्ञानं वस्पोलयात दत । थ्व
ज्ञानं वस्पोलयात थःगु हे मिक्कां खंगुर्थे जुल । थ्व ज्ञान
यात ध्वाथुइक थ्वीका बिज्यात । दुःख मज्जीक च्वनेत
दुःखया कारण जुया च्वंगु तृष्णायात हे नाशे याय्मा
धैगु प्रज्ञा ज्ञान दत । दुःख मज्जीक च्वनेत तृष्णायागु
हे नाशे याय् मागु सः धैगु विद्या प्राप्त जुल । थ्व

ज्ञानं वस्पोलयात छगु न्हूगु तुयु जः प्राप्त जुल ।

- (३) थ्वहे स्मृति प्रस्थानयागु लॅपुई बिज्याबले वस्पोलयात ह्लापा गवलेसं सुयागु पाखें नं न्यने मन्गु छगु न्हूगु ज्ञान दया वल । थ्व ज्ञान खः दुःख यात नाश याय्त थःगु मन छुक्सिनं प्येमपूंस्थें च्वनेमा धैगु ज्ञान । थ्वहे ज्ञानं वस्पोलयात थ्व खँ ध्वाथुइक थुया वल । थ्व संसारे दुःख मदय्क च्वने ज्यू वा दुःखं मथीक च्वने फु । संसारे च्वंगु फुक्क वस्तुयात इच्छाहे मयासा दुःख वय् हे फे मखु । उकिं कोसं थनसं दुःख मदेक च्वनेगु निर्वाण सुखयागु अनुभव याय् फु । थ्वहे ज्ञानं वस्पोलं दुःख यात त्याग यात । अले हानं दुःखं थःत थीहे फे मखुत धया नं किश्चय जुल ।

दुःखं मुक्त ज्वीगु इच्छा याइपिं मनुतेसं थथेहे संसारयागु फुक्क वस्तुयात इच्छाहे मयास्थें च्वने फय्के मा । अले तिनी दुःखं थी मफुगु स्थीर शान्ति दे । थ्व ज्ञान यात वस्पोल थःगु मिखां हे खंकल । थ्व खँ यात थःगु ज्ञानया बलं थ्वीकल । थःगु प्रज्ञा ज्ञान थ्व सत्यगु खँ खः धका निश्चय नं जुल । वस्पोलयात थजागु बिद्या नं प्राप्त जुल । थ्वहे ज्ञानयागु प्रभावं वस्पोलयात छगु न्हूगु हे तुयु जः नं प्राप्त जुल ।

- (४) थ्वहे स्मृति प्रस्थानयागु लॅपुई बिज्याबले ह्लापा गवलेसं

सुयागुं पाखें न्यने मनंगु वस्पोलयात छगु न्हूगु ज्ञान प्राप्त जुल । थ्व ज्ञान खः दुःख मदुगु थासे वनेगु लँपु दु धैगु ज्ञान । थ्व ज्ञानं वस्पोलयात थुपि खँ ध्वाथुइक थुया वल । थ्व संसारयागु स्वभाव सिल धासा थुकि पिहाँवनेगु लँपुनं दु । संसारं पिहाँ वने फँगु लँपु थ्वहे आर्यं अष्टांगिक मार्गं खः । उकिं निर्वाण वनेगु कामना याइपिसं थ्व आर्यं-अष्टांगिक मार्गयात थःगु व्यवहारे द्यल्लावं यंकेमा । वस्पोल थ्वहे आर्यं अष्टांगिक मार्गं लिस्म्यें तोमफिक विज्याना दुःखं थी मफुगु थासे थ्यंकि विज्यागु खः । वस्पोलयात थ्व लँपु धार्थेहे दुःखं थी मफुगु खः धका नं निश्चय जुल ।

उकिं थ्व दुःख मदुगु लँपुई वनिपि मनुतेसं नं थ्व लँपुयात क्वातुक ज्वने फय्के मा । थ्व लँपु मद्बोक वन धासा अवश्यनं निर्वाण थ्यनि धैगु ज्ञान वस्पोल यागु मिखां बाँलाक खन । थ्व ज्ञानयात वस्पोलयागु ज्ञानं ध्वाथुइक थुकीकल । थ्वहे लँपु वनेवसे जक निर्वाण थ्यनिगु खः धका प्रज्ञा दत्त । निर्वाण वनेगु लँपु थ्वहे आर्यं-अष्टांगिक मार्गं खः धका निश्चयगु विद्यानं दत्त । थ्व ज्ञानं वस्पोलयात छगु न्हूगुहे तुयु जः प्राप्त जुल ।

थ्व देशनायागु आधार कया कीसं थथे बिचार याय्गु ठीक जुई । दकले ह्लापां निर्वाण वनेगु लँपुई न्ह्यां वनेत संसारयातनि ह्य सीके माः । अले संसारयागु

स्वभाव धर्मयात खंके फय्के मा । वयां लिपा थःत संसारयागु प्रवाहले न्ह्याके मब्यूस्य अलक च्वनेगु प्रयत्न याय्माः । अनं लिपा संसारं पिहांवनेगु लँपुयांत क्वातुक ज्वने फय्केमा । अले निर्वाण सुखयात धार्थेहे थुइके, फँ प्राप्तयाना काय् फँ ।

संसार :- संसार सत्त्व प्राणीपिनि थःमं यानागु कर्मया फल भोग याय्गु थाय् खः । थुकियात प्राणीपिसं भोग याइगु फल अनुसार प्यथि थले फु । (१) दुर्गति:- दुःख अप्पोगु थाय् वा मभिगु कर्मयागु फल भोग याकिगु थाय् । (२) काम सुगति :- दुःख व सुख नितां दुगु थाय् वा भिगु कर्मया फल जन्म जुया मभिगु कर्मया फल पाखे बरोबर प्रवृत्ति फल विया च्वने फुगु थाय् । (३) ध्यान सुगति :- दुःख कम सुख अप्पोगु थाय् वा भिगु कर्मयागु फल मफुतले भोग याय्गु थाय् । (४) मोक्ष :- दुःख दहे मदुगु थाय् वा भिगु व मभिगु फुकक कर्मयात नाश याय् धुकुगु थाय् ।

(१) दुर्गति :- थव केवल दुःख जक भोग याय्गु थाय् खः । थथे दुःख भोग याय्गु थाय् यात ज्ञानिपिस नरक नं धयातल । मिखां मखंगु नरकयात कीसं विश्वास याय् मफुसां दुःख जक सिया च्वंनि प्राणीपि थन नं खना च्वनागु दु । करपिगु मलयात थःगु आहार याना म्यात नाले बुतु बुला च्वनिह्य छह्य फांयात कीसं दुर्गति

च्वंहा धका धासां पाई मखु । थ्व जक मखु थन लोभ
व द्वेषया मीं पुईका मन न्हावलें छतपते ज्वीका छफुति
हे शान्ति मदेक म्वाना च्वंपि प्राणीपिन्त दुर्गति च्वना
च्वंपि धका धासां छुं पागु खने मदु ।

(२) काम सुगति — धन जन व सम्पति प्राप्त याना उकी
आनन्द ताया च्वंपि प्राणीपि काम सुगति च्वना च्वंपि
खः । थुपि प्राणीपि थःत प्राप्त जुया च्वंगु सम्पति
पाखें आपालं लय् लय् ताया च्वनि । गवलें गवलें थःगु
सम्पति स्यना वंगु फुना वंगु खना दिक्क नं जुया
च्वनि ।

(३) ध्यान सुगति :— ध्यान प्राप्त याना उकियागु सुख
पाखें आनन्द कया च्वंपि सत्त्वपि ध्यान सुगति च्वना
च्वंपि खः । थुमिगु ध्यान सम्पति भौतिक सम्पतिथें
याकनं फुना वंगु खने दै मखु । थःत प्राप्त जूगु सुख
सम्पतिया पाखें थुमित पूर्ण सन्तोष नं दया च्वनि । थ्व
सुखयागु नमूनाया रूपे कोसं सिद्ध प्राप्त याय् धुंकुगु
ज्ञानी महात्मा तय्गु जीवनथें सम्झे याय् फु ।

थन थ्व स्वंगु थाय् नं दुःखं जाया च्वंगु थाय् खः ।
ध्यान भुमि च्वंपिनि दुःख कम जूसा थुपि नं हानं हानं
संसार चाहिला च्वनिबले गवले गन थ्यनि धका धाय्
थाकु । उकि इमिगु जीवन नं दुःखं मुक्तगु मखु ।

(४) निर्वाण भूमि :— ध्व केवल शान्ति जक दया च्वनिगु
 धाय् खः । ध्व थासे थ्यन धासा हानं संसार चाहिला
 च्वने मालि मखुत । संसारयागु सुख दुःखयात त्याग
 याय् फुर्विहे जक थन थ्यनि । शरीर त्याग मजूइकं मनं
 सुःख दुःखयात पूर्णरूपं त्याग याय् फुगु अवस्था यात
 सउपादिशेष निर्वाण धाई । थजापि ज्ञानीपिसं थःगु
 जीवन दतलें थःत परोपकार याय्गु लेँ जक तथा
 च्वनि । शरीर त्याग याना अनुपादिशेष निर्वाण थ्यका
 इमिगु छु नं कर्म ल्यना च्वनि मखुत । इमिसं इना
 थकुगु करुणा व मैत्री हे जक संसारयागु इतिहास
 पानाय् ल्यना च्वनि ।

(२) दुःखया कारण जुया च्वंगु तृष्णायात यथार्थं खंके
 फँगुहे संसारयागु स्वभावयात ह्यसिके फँगु खः । तृष्णां
 ध्वाना च्वंगुलि कीगु चित्तं ना ना प्रकारया वस्तुयागु
 इच्छा याना च्वन । वहे इच्छा दुगुलि च्याता प्रकार-
 यागु दुःखत पालं पा याना वया च्वन । उकिं तृष्णा
 यात हे दमन याय् फुसा कीत दुःख वै मखु । तृष्णां
 याना न्ह्याक्व दसां मगागु स्वभाव जुया लोभयात बोलंका
 यंका च्वन । तृष्णां चाहे जूगु वस्तु प्राप्त मजूइवं मने
 द्वेष उत्पन्न याना द्वेषयात बोलंका यंका च्वन ।

(३) उकिं ध्व दुःखया कारण जुया च्वंगु तृष्णां तापाका
 च्वनेगु दुःखं तापाका च्वनेगु खः । तृष्णा मदेक च्वने

फत धासा लोभ द्वेष व मान चैतसिकत स्वतः मदया वनि । निर्वाण कोरा कल्पना जक मखु घायें दुगु शान्ति खः । थ्व मने तृष्णा निरोध जुया दैगु दुःख त्वाक मज्यागु सुख खः ।

- (४) थजागु सुखगु निर्वाण वनेगु लँपु भायें अष्टांगिक मार्ग खः । निर्वाणयात विश्वास याना थ्वहे आर्ये अष्टांगिक मार्गे मद्वंक मदिस्यें वने फत धासा निर्वाण अवश्य थ्यनि । कीगु चित्ते च्वंगु लोभ द्वेष व मान चैतसिक यात बसे तथा थःगु चित्ते करुणा, मैत्री व उपेक्षां जाय्का यकेगु निर्वाणयात सःतिके फँगु उपाय खः ।

थ्वहे प्यंगु सत्ययात बाँलाक दुनुगलं निस्यें ह्यासिका थ्वहे अनुसारं थःगु जीवनयागु व्यवहार छ्यला वन धासा निर्वाणयात बाँलाक थुइके फें । थ्व प्यंगु सत्य-यात मखंतले कीसं संसारं पिहां वनेगु लँपु हे ल्वीके फें मखु । उकि थथे अनंत तकं कीत चा चा हीका तैगु थाय् जुया थुकियात भवचक्र धया तल ।

थ्व भव चक्रया कीनिगु अंगत दु । थुपि अंगत छगुलि मेगुयात साला साला यंका च्वनि । थुपि खः-
 (१) अविद्याः- मस्यूगु स्वभाव (२) संस्कारः- वसे-जुया च्वंगु बानो (३) विज्ञानः- भौतिक वस्तु पाखें दैगु ज्ञान (४) नाम रूपः- सत्त्व देका च्वंगु पदार्थ

(५) षडायतनः— शरीरयागु विभिन्न अंग (६) फस्सः— चाय्का बीगु वस्तु (७) वेदनाः— सुख दुःख ताय्गु (८) तृष्णाः— हानं इच्छा याय्गु (९) उपदानः— क्वातुक ज्वना च्वनेगु स्वभाव (१०) भवः— थ्व फुक्क संसार (११) जातीः— हानं हानं जन्म ज्वीगु (१२) जरा मरणः— बुह्जाजुया सिना वनिगु (१) अविद्याः— संसारं तरे ज्वीगु मखंगुली हानं चाहिकिगु ।

(१) अविद्या :— संसारयागु स्वभाव धर्मयात खंके मफैगु अविद्या खः । संसारं तरे ज्वीगु लँपु दु धका सिफे मफैगु अविद्या खः । नाम रूपया संयोजन बने जुया च्वंगु प्राणीपिन्त इमिके अमर आत्मा दु धका च्वनेगु अविद्या खः । थ्व अनित्यगु संसारयात नित्य व सासत्व माने याना च्वनेगु अविद्या खः । थ्व अविद्यायात नाश याइह्हा प्रज्ञा खः । फीके प्रज्ञा दत धासा जि जिगु धका हाला च्वनागु केवल भ्रमजक खः धैगु थुया वई । जिगु धका क्वातुक ज्वना च्वनागु शरीरला स्वीनिगु अशुभया पुचः खः । थ्व स्वीनिगु अशुभ न छगु छगु याना स्वय्-बले फुक्कं हे घचाईपुस्य च्वंगु वस्तु खः धका सीके फई । थ्व नाम धर्म व रूप धर्म निता हिला च्वंगु दु स्यना च्वंगु दु धका खंके फैगु अविद्यायात नाश याय्गु खः ।

(२) संस्कार :— ह्वापांसिस्स्ये यागु बानी कथं मदुगु आत्मा

यात दु धका ज्वना च्वनागु संस्कार खः । थुकि हे याना फीसं जि याना, जित जुल धका सत्काय दृष्टी उत्पन्न याना च्वना । फल दय्का च्वनिहा थ्वहे सत्काय दृष्टी खः । थुकि हे याना थ्व संसार दुःख खः धका सीकानं हानं थुकि हे प्यपुना च्वना । दुःखगु संसारयात सुख ताया च्वना । मद्दुगु वस्तु दु धका भ्रमे लाना च्वन ।

(३) विज्ञान :— थुगु थुगु रुपं गजागु वस्तु बनेज्वी घेगु विज्ञान खः । थ्वहे ज्ञानं याना नाम धर्म दया च्वन । नाम धर्म दुगुलिं वयात च्वनेगु थाय् रुप धर्म दया च्वन ।

(४) नाम रुप :— थ्व नाम धर्म व रुप धर्म संयोजन जुया प्राणीपिं बने जुया च्वन । प्राणीपिंके नाम धर्म मद्दुगु जूसा अचेतन वस्तु जुया छुं नं कर्म सम्पादन याय् फे मखु । प्राणीपिंके रुप मद्दुगु प्राणीपिंके रुप मद्दुगु जूसानं फल उत्पन्न याय् फुगु कर्म बने याना च्वने फे मखु । फल उत्पन्न ज्वीगु कर्म याय्त चित्तं याय् धका धया फीगु अंग प्रत्यंग व ज्या सम्पादन जूगु ज्वीमा । चित्त व शरीर मिले जुया तिनी छुं ज्या पूर्वक सिधई । उकि रुप मद्दुगु जूसानं कर्म बने ज्वी मखु । थथे रुप सहितं चित्तयागु कर्म षडभायतन बने जुया च्वन ।

(५) षडभायतन :— थ्व पञ्चस्कन्ध व हृदय वस्तु षड-
भायतन खः । थुपिं दुगुलिं ना ना प्रकारया सुख दुःख

अनुभव याना चवने फत । मिखां खना दुःख सुख अनुभव
यानाच्चंगु कौगु धारीरे अविनासी आत्मां मखु । मिखां
अनुभव याय्त थुपि फुक चू लाय् मा । (१) स्वय्त
मस्यंगु मिखा दयमा । (२) खंकेत तुयु जः यागु प्रवन्ध
दय्मा । (३) खनिगु छुं वस्तु दय्मा । (४) अले
मिखा व खंगु वस्तुया संयोजन जुया चक्खु विज्ञान धंगु
उत्पन्न ज्वीमा । थुलि चू मलाय्कं कीसं छुं खनि मखु ।

- (६) फस्स :— थथे मिखा दया, जः दया, स्वय्गु वस्तु दया
चक्खु विज्ञान उत्पन्न जुल । थ्व चक्खु विज्ञानं कौगु
चित्तयात थजागु वस्तु खन धका संदेश बिया छ्वत ।
चित्तं थ्व वस्तु बांलागु खः वा बांमलागु खः धका
छान बिन यात । थुकि हे वेदना उत्पन्न जुल ।
- (७) वेदना :— बांलागु वस्तु खनिबले आहा ! बांला बांला
धाल । थुकि सुख वेदना वन्न । बांमलागु खंसा भहो !
बांमला बांमला धाल । थुकि दुःख वेदना उत्पन्न जुल ।
- (८) तृष्णा :— बांलागु खंबले हानं हानं स्वय्गु इच्छा
यात । थ्व वस्तु फुना मवंसा ज्यू स्यना मवंसा ज्यू धका
मनं ताल । बांमलागु जूसा याकनं फुना वंसा ज्यू याकनं
स्यना वंसा ज्यू धाल । थुकि लोभ व द्वेष उत्पन्न जुल ।
- (९) उपादान :— बांलागु वस्तु पाखें लोभ उत्पन्न जुल ।
थ्व लोभयात लहिना तःलिस्य क्त क्त बःलाना वन्न ।

व वस्तु जित माल मदेकं मजील धाल । ध्व वस्तु प्राप्त
याय्त व वस्तुयागु संरक्षण याय्त त्यो मत्यो न्हागु नं
कर्म सम्पादन यात । ध्वहे कर्म हानं न्हूगु जन्म काय्
माल ।

(१०) भव :— थथे छगुयां ल्युं छगु जन्म काय् मागुलि भव
दत । भिगु ज्या यागु फल भि कथं हे, मभिगु ज्या यागु
फल मभि कथं हे बी मागु जुया भव बने जुल ।

(११) जाती :— उकि जन्म काय् माल । हानं स्यना वनिगु
फुना वनिगु ला संसारयागु स्वभाव हे जुल । उकि
जन्म नापं हे बुह्ला ज्वी मागु ला तनिगु हे मखुत ।

(१२) जरा मरण :— संसारयागु स्वभाव कथं बने जुया
च्वंगु स्यना वनिगु फुना वनिगु जुया प्राणीपि बुह्ला जुया
सिना वन । सी मागुलि भय त्रास दया च्वन । अले
जित थथे जुल । थथे जूसा ज्यू धका हाला च्वन ।
उकि मदुगु जि यात दु धका बवातुक बः कावन । मदुगु
यात दु धका च्वंगुलि हानं अविद्या उत्पन्न जुल ।

ध्व भव चक्रे थुपि स्वभावतेसं हे छगुलि मेगु
याना चा चा हिका तल । ध्व चक्रयात बाँलाक ह्यसीका
थुकि पिहां वनेगु लँपु लुइकेमा । अले तिनो कीपि
निर्वाणे थयान ।

निर्वाणयात् खंके धूंकुपि ज्ञानी श्रमणपि नं धन
 न्ह्याबलें ल्यना मच्चं । इपि नं सीना वनि । अथेसां थन
 फरक यक्व यक्व दु । जनीपि सीना वनिगु अवस्थाय्
 भय व त्रास उत्पन्न ज्वी मखु । जि धैगु मदुगु वस्तुयात्
 दु धका च्वनागु भ्रम इमिके दै मखु । उकिं थजापि
 ज्ञानीपिके अविद्या दै मखुत । अविद्या मदुबले छसिकथं
 भव चक्र न्ह्याके फे मखुत । इमिके जि याना जित्त
 जुल धैगु सत्काय दृष्टी मदे धुंकल । उकिं इमिगु नाम
 धर्म रूप धर्म अलक अलक जुया तना वनि ।

छह्य ज्ञानीं स्मृति प्रस्थान भावनायात् भाविता
 याई । उकियागु ज्ञानयात् क्वातुक ज्वनि । मने व शरीरे
 जुया वैगु सुख व दुःखयागु अनुभवयात् उपेक्षा याई ।
 सुख वेदनायात् नं उपेक्षां स्वया जक च्वनि । थ्व
 न्ह्याबलें दया च्वंसा ज्यू धका तृष्णा उत्पन्न याई मखु ।
 दुःख वेदनायात् नं उपेक्षा भावं स्वया जक च्वनि । थ्व
 याकनं फुना वंसा ज्यू धका इच्छा याई मखु थथे सुख
 व दुःख वेदनायात् समानं उपेक्षा याय् फुहा व्यक्तियात्
 तृष्णा उत्पन्न ज्वी मखु । तृष्णा उत्पन्न मज्जीबले भव
 चक्र दिना वनि । अले थजाह्य व्यक्ति जन्म मरणं छुटे
 ज्वी । तृष्णां कीत साला, साला ध्वाना संसार चा चा
 हिका च्वन । संसारे हानं हानं जन्म ज्वी मागुया मुख्य
 कारण तृष्णा हे खः । उकिं थ्व तृष्णायात् हाः नापं
 ल्येथना वां छोय् फय्के मा । अले वयागु लागी

भव चक्र दिना वनि । भव चक्रयात दिका छ्वे फुहा
 व्यक्ति जन्म मरणं मुक्त ज्वी । ध्व यात हे मोक्ष धया
 तःगु खः । ध्व यात हे निर्वाण धया तःगु खः । ध्वहे
 जक गवसे सं फुना मवनिगु चीर शान्ति खः ।





धर्मकीर्ति प्रकाशन-
(नेपाल भाषा)

- | | |
|--|-------------------------------|
| (१) बुद्धया भिनिगु विपाक | (२६) बोधिसत्व |
| (२) अभिघर्म भाग-१ | (२७) शाक्यमुनि बुद्ध |
| (३) मंत्री भावना | (२८) अनत्त लक्षण सुत्त |
| (४) ऋद्धि प्रातिहार्यं | (२९) वासेट्ठी थेरी |
| (५) योम्ह म्हाय् | (३०) घम्म चक्कप्पवत्तन सुत्त |
| (६) पञ्चनीवरण | (३१) लक्ष्मी घो |
| (७) बुद्ध धर्म, द्वितीय संस्करण | (३२) महास्वप्नजातक |
| (८) भावना | (३३) अभिघर्म भाग-२ |
| (९) एकताया ताःचा | (३४) बाख्ंया फल भाग- १ |
| (१०) प्रेमं छु ज्वी ? | (३५) " " भाग-२ |
| (११) कर्तव्य | (३६) जातक बाख्ं,द्वितीयावृत्त |
| (१२) मिखा द्वि. संस्करण | (३७) राहुलयात उपदेश |
| (१३) बुद्धया अन्तिम यात्रा-१ | (३८) अहिंसाया विजय |
| (१४) " " -२ | (३९) प्रौढ बौद्ध कक्षा |
| (१५) त्रिरत्त गुण स्मरण
(तृतीय संस्करण) | (४०) मुखंम्ह पासा मज्जू |
| (१६) परित्राण (द्वितीय संस्करण) | (४१) बुद्धया अर्थनीति |
| (१७) कर्म | (४२) श्रमण नारद |
| (१८) प्रार्थना संग्रह द्वि. संस्करण | (४३) क्षान्ति व मंत्री |
| (१९) बाख्ं भाग-१ | (४४) उखानया बाख्ं पुचः |
| (२०) " " -२ द्वि. संस्करण | (४५) पालि भाषा अवतरण |
| (२१) " " -३ | (४६) पालि प्रवेश भाग- १ |
| (२२) मत्ति भिसा गति भिनी | (४७) चमत्कार |
| (२३) बौद्ध ध्यान | (४८) मणिचूड जातक |
| (२४) हृदय परिवर्तन | (४९) चरित्र पुचः |
| (२५) न्हापांयाम्ह गुरु सु ? द्वि. सं. | (५०) महाजनक जातक |
| | (५१) गृही-विनय तृ. संस्करण |

- | | |
|------------------------------|------------------------------|
| (५२) बाखैँ भाग-४ | (६५) योगीया चिट्ठी |
| (५३) अभियमं | (६६) बुद्ध-जीवनी |
| (५४) सष्टरत्न धन | (६७) पालि प्रवेश भाग-२ |
| (५५) महासति पट्टान सूत्र | (६८) विश्व धर्म प्रचार देशना |
| (५६) शान्तिया त्वाथः | - भाग २ |
| (५७) चरित्र पुचः भाग-२ | (६९) जातक माला भाग-२ |
| (५८) बुद्ध व शिक्षा | (७०) सर्वज्ञ |
| (५९) जातक माला भाग-१ | (७१) सर्वज्ञ भाग-२ |
| (६०) बौद्ध ध्यान भाग-२ | (७२) धम्मपद कविता |
| (६१) किसान गौतमी | (७३) धर्म मसीनि |
| (६२) जप पाठ व ध्यान | (७४) दान |
| (६३) लुम्बिनी विपस्सना | (७५) तेमिय जातक |
| (६४) विश्व धर्म प्रचार देशना | (७६) धम्मिक सूत्र |

(नेपाली भाषा)

- | | |
|--------------------------|---------------------------------|
| (१) बौद्ध प्रश्नोत्तर | (११) लक्ष्मी |
| (२) बौद्ध दर्शन | (१२) उखानको कथा संग्रह |
| (३) नारी हृदय | (१३) बौद्ध जगतमा स्वास्थ्य सेवा |
| (४) बुद्ध शासनको इतिहास | (१४) मिलिन्द प्रश्न |
| (५) पटाचारा | (१५) श्रमण नारद |
| (६) ज्ञानमाला | (१६) वेस्सन्तर जातक |
| (७) बुद्ध र वहाँको विचार | (१७) बौद्ध विश्वा भाग-१ |
| (८) शान्ति | (१८) सतिपट्टान भावना |
| (९) बौद्ध ध्यान | (१९) बौद्ध विश्वास भाग-२ |
| (१०) पञ्चशील | (२०) बौद्ध दपण |

Dharmakirti Publication—

(English)

1. Buddhist Economics & The Modern World
2. Dharmakirti Vihar Today
3. Dharmakirti Vihar

मुद्रक- नेपाल प्रेस, गुकपथ, काठमाडौं । फोन २-११०३२